

CHRISTMAS EVANS

Dé prediker van Wales

Door

Rev. B. A. Ramsbottom

Utrecht, De Banier 1990

**Stichting de Gihonbron
Middelburg
2015**

Christmas Evans

INHOUD

Hoofdstuk 1. DE VERGETEN CHRISTMAS

Hoofdstuk 2. CWMTYWYLL: DE DONKERE VALLEI

Hoofdstuk 3. EEN NIEUW LEVEN

Hoofdstuk 5. DE DOOP - EN TIMOTHY THOMAS

Hoofdstuk 6. LLYN: EEN STORTBUI VAN GENADE

Hoofdstuk 7. DE TEGENWOORDIGHEID VAN GOD

Hoofdstuk 8. ANGLESEY, "HET DONKERE EILAND"

Hoofdstuk 9. DE EENOGIGE PREDIKER VAN WALES

**Hoofdstuk 10. HET SANDEMANIANISME
VERBONDSSLUITING MET DE HEERE**

Hoofdstuk 11. DE PREEK OVER DE DODENAKKER

Hoofdstuk 12. MENIGMAAL IN ZWARE ARBEID

Hoofdstuk 13. DE BUNYAN VAN WALES

Hoofdstuk 14. DE WATEREN VAN MARA

Hoofdstuk 15. CAERPHILLY: OVERVLOEDIGE ZEGEN

**Hoofdstuk 16. CARDIFF: VERANDERING EN VERVAL
VERBONDSVERNIEUWING**

Hoofdstuk 17. CAERNARFON: DE LAATSTE DAGEN

NAWOORD

Oorspronkelijke titel:

Christmas Evans, de Bunyan van Wales

Hoofdstuk 1

DE VERGETEN CHRISTMAS

Op een mooie augustusavond gingen wij op weg om het plaatsje te zoeken waar Christmas Evans eens gepreekt had. Het lag in Galltraeth, op de rug van de Rhiw berg. Nadat wij de hoofdweg naar Aberdaron verlaten hadden, volgden wij vanaf Botwnnog een smallere weg die tenslotte overging in een pad dat naar de berghelling voerde. Wij lieten onze auto achter en gewapend met gedetailleerde instructies en een overzichtskaart zetten wij er de pas in. Wij konden echter nog niets ontwaren van de kapel waar Christmas Evans ooit gepreekt had.

Tenslotte klopten wij aan bij een afgelegen boerderij. Een ruig uitziende man met een baard deed open en stond ons vriendelijk te woord.

Ja, hij had wel van Christmas Evans gehoord. (Een paar weken geleden waren er cameramensen geweest om een film op te nemen) Hij haastte zich ons uit te leggen waar wij de kapel konden vinden en hij voegde er aan toe: "Op de helling kun je de bron vinden waar hij zijn heilig water vandaan haalde!" Wat een mysterieuze legenden zijn er toch ontstaan rond zowel oudtijdse als moderne heiligen !

Toen wij onze vriendelijke informant bedankt hadden voor zijn hulp en op weg gingen, riep hij ons na: "Luister eens! Je kunt beter langs de andere kant van de boerderij teruggaan. Het mag een wonder heten dat je hier gekomen bent. De bok waakt beter dan een waakhond!"

We vonden de oude, tot een ruïne vervallen kapel, die bijna helemaal aan het oog onttrokken werd door de bomen die er omheen stonden. Er lag een kerkhof, dat eruit zag alsof het sinds de laatste oorlog niet meer in gebruik was. Dit was echt "wild Wales". Achter de kapel verrees de berg en aan de andere kant was bij Porth Neigwl de zee duidelijk zichtbaar.

De zon zakte achter de bergen. Hier en daar fladderde een vleermuis om ons heen. Er stak een koude wind op. Toch ging er van de hele omgeving een zekere wijding uit. Wij hadden sinds lang aangevoeld dat Christmas Evans zowel een groot als een begenadigd man was geweest en wij hadden de wens de mensen weer bekend te maken met "de vergeten Christmas."

Hoofdstuk 2

CWMTYWYLL: DE DONKERE VALLEI

Het langgerekte dorp Llandysul in midden Wales (ongeveer 16 km. van Newcastle Emlyn gelegen) ligt dichtbij een wild, bergachtig gebied, dat ooit beschreven is als "een schouwspel van de wildste schoonheid". Meer dan tweehonderd jaar geleden leefde hier, in een plaatsje dat Ysgarwen genoemd werd, een arme schoenmaker, Samuel Evans, met zijn vrouw Johanna. Vijfentwintig december, 1766 zou een speciale dag voor hen worden. Zij wachtten met spanning op de geboorte van een baby (hun tweede) en voor dat de nacht inviel werd een zoon geboren. Omdat het de vijfentwintigste december was kreeg hij een bijzondere naam: Christmas (Kerstfeest). Van zijn vader weten wij niet veel meer dan dat hij altijd met ziekte had te kampen; van zijn moeder weten wij slechts één ding: dat zij Christmas van kindsbeen af aanspoorde om over zijn eeuwig welzijn na te denken, wat aan het licht brengt dat zij hem in ieder geval op dit punt goed opvoedde! Wat hij zich later van zijn ouders herinnerde heeft hij nooit aan anderen verteld. In die tijd waren de mensen in Wales zwijgzaam over familieaangelegenheden.

Niets in het nederige begin van Christmas Evans leven deed vermoeden dat hij een ander bestaan zou leiden dan dat van zijn ouders, een leven in donkerheid en armoede. Maar God had andere bedoelingen met hem.

Toen hij geboren werd was het grootste gedeelte van Wales nog in diepe onwetendheid en bijgeloof gedompeld (men geloofde in "lichaamskaarsen" en dergelijke - vreemde lichtjes die gezien werden als mensen stierven). Toch waren er maar weinig gebieden in Wales die helemaal niet in aanraking waren gekomen met de opwekkingsprediking van de grote Daniel Rowland.

Toen Christmas nog een kind was stierf zijn vader; en zijn moeder had met haar gezinnetje een harde strijd te voeren tegen armoede en nijpend gebrek. Toen er zich een mooie oplossing voordeed nam zij die daarom met blijdschap aan. Haar broer, James Lewis had een boerderij in Bwlchog, vlakbij Llanfihangel en hij beloofde de kleine Christmas onder zijn hoede te nemen en hem van voedsel en kleding te voorzien. Als tegenprestatie zou Christmas dan allerlei karweitjes op de boerderij moeten doen.

Christmas bracht zes jaar bij zijn oom door- zes jaar van droefheid en ellende. Hij moest op het vee van zijn oom passen in Cwmtwyll, wat "de donkere vallei" betekent, een wel erg toepasselijke naam. Zijn oom bleek een egoïstische dronkaard en een zeer wreed man te zijn. Jaren later zei Christmas Evans over zijn oom; "Het zal moeilijk zijn om op de hele wereld een meer verdorven man te vinden dan James Lewis".

Het leek wel of het de enige zorg van zijn oom was om hem zoveel mogelijk werk te laten doen tegen zo weinig mogelijk kosten. Gedurende de jaren dat een mens het meest ontvankelijk is werd er geen enkele aandacht aan hem besteed op moreel of godsdienstig gebied en zelfs het meest elementaire onderwijs werd hem onthouden. Op zeventienjarige leeftijd kon hij lezen noch schrijven.

Toch hield God in zijn genadige voorziening ook tijdens deze moeitevolle jaren de wacht over hem, een feit dat in later jaren een diepe indruk op hem maakte.

Verscheidene keren verloor hij bijna zijn leven. Tijdens een twist met een andere herdersjongen werd hij eens levensgevaarlijk in zijn borst gestoken. Bij een andere gelegenheid verdronk hij bijna toen hij in een vijver viel, en kon slechts met de

grootste moeite daaruit gered worden. Weer een andere keer rende een paard met hem weg, dat door een lage, nauwe doorgang galoppeerde, waardoor hij gemakkelijk vermorzeld had kunnen worden. Zijn meest opmerkelijke uitredding was misschien de gebeurtenis, waarbij hij met een open mes in zijn hand uit een hoge boom viel. Hij bleef voor dood liggen tot hij door een voorbijganger werd geholpen. Wie zou niet in dit alles Gods bewarende zorg zien?

Jaren later werd er over Christmas Evans verteld dat hij bokser was geweest, maar dat is niet waar: hij heeft zijn hele leven nooit gevochten! Toch groeide hij op "zonder God en zonder hoop in de wereld", alleen bekend met de minderwaardige en wrede dingen in het leven.

Toen hij ongeveer zeventien jaar was verliet hij zijn oom. Hij wordt in die tijd beschreven als een lelijke lomperd- "een grofgebouwde, gespierde, sombere en tamelijk driftige kerel". Niet bepaald een vleierende beschrijving.

Als boerenknecht trok hij van Glanclettwr naar Penyralltfawr, toen naar Gwenawlt en vervolgens naar Castelhywel. Hij bracht zijn dagen door in verschrikkelijke armoede, zonder vrienden of een thuis. Maar de tijd naderde dat God in het hart van Christmas Evans aan het werk zou gaan.

Hoofdstuk 3

EEN NIEUW LEVEN

Gods wegen zijn ondoorgrondelijk. Dikwijls gebruikt Hij de meest ongebruikelijke middelen om Zijn doel te bereiken. Zo was het ook met de bekering van Christmas Evans.

In Llwynrhydowain stond een presbyteriaans kerkje. De dominee, David Davies, een grote, onbehouwen verschijning, gekleed in ruimpassende kleren, met een vlassige haardos. Toch was hij een man met aanzienlijke klassieke talenten en hij was in Wales bekend als een groot dichter. Zijn ideeën over de persoon van Jezus Christus waren echter zeer onjuist. Hij was een zeer vriendelijk mens, en zijn vrijzinnige inzichten kwamen meer voort uit gemakzucht dan uit een kritische geest. Toen hij al een oude man was hoorde hij eens een Bijbelse preek van de eminente prediker "Williams of Wern" en hij riep uit: "Als die preek waar is, ziet het er voor de meesten van ons droevig uit".

Niettemin vond hier in Llwynrhydowain, in het jaar 1783 een godsdienstige opwekking plaats. Veel jongelui leken beïnvloed te zijn en sloten zich aan bij de kerk. Christmas Evans was een van hen. Over deze bekeerlingen zei Christmas Evans later: "Wat er van de meeste van deze jonge bekeerlingen is terechtgekomen weet ik niet, maar ik hoop dat Gods genade hen is blijven volgen zoals bij mij, de gemeenste van hen allen, het geval was".

Jammer genoeg hebben wij geen gegevens over de geestelijke ervaringen van Christmas uit die tijd, hoewel hij ons vertelt dat zelfs vanaf zijn negende jaar "de vrees voor de dood en de oordeelsdag mij zeer beroerde; zo zeer dat ik voor de vorm heel wat afgebeden heb. Deze stemmingen duurden echter niet lang, zij kwamen af en toe en verdwenen weer".

In later dagen was zijn eigen oordeel over de verandering in die tijd niet al te gunstig; toch zegt hij als hij oud geworden is:

De vrees voor een onverzoende dood heeft mij altijd sterk beroerd (zelfs in mijn kindsheid) en deze angst bleef mij bij totdat ik ingewonnen werd om op Christus te rusten. Dit alles ging gepaard met slechts een geringe kennis van de Verlosser. Nu, op mijn zeventigste jaar, kan ik niet ontkennen dat deze bezorgdheid het begin is geweest van de dag der genade voor mijn ziel, hoewel nog vermengd met veel donkerheid en onwetendheid.

Reeds vanaf het begin van zijn geestelijk leven was hij gezegend met een rijk gebedsleven.

De genade van vurig smeken en bidden werd mij vroeg gegeven. De wetenschap van gevaar zet de ziel aan tot het zoeken naar verlossing. De oprechtheid in mijn gebed groeide, hoewel ik steeds weer bang was dat die oprechtheid zou verdwijnen. Zelfs in die donkere dagen toen ik nog maar nauwelijks begreep dat alleen de verdiensten van Christus de enige pleitgrond zijn, zonder verwijzing naar ook maar iets in onszelf, werd die oprechtheid niet helemaal uitgeblust. Pas toen ik leerde dat alleen de gerechtigheid van Christus de enige pleitgrond voor God is, was ik in staat om met een gevoel van eigen onwaarde Hem te naderen met sterkere verwachtingen. In de verdiensten van de Verlosser moet de christen de rots vinden om op te rusten; hier

vindt hij een schuilplaats en een bedekking tegen de storm en de regen".

Volgens het in omloop zijnde verhaal over Christmas Evans ondervond hij al gauw dat hij moest lijden om Christus' wil. Daar hij nu verplicht was zich los te maken van zijn verdorven vrienden en bekenden, moest hij hun haat tegen zijn Meester en hemzelf ondervinden. Hij had net het boek van John Bunyan, "De Christenreis naar de eeuwigheid" gekocht en op weg naar huis stopte hij af en toe om een paar zinnen hierin te lezen. Plotseling versperden zes oude makkers hem de weg, zij gaven hem een ongenadig pak slaag en een van hen raakte hem met een stok in zijn oog. Het gevolg was dat hij dit oog moest missen. Later werd hij bekend als: "de eenogige prediker van Wales", maar zelfs al vanaf zijn jeugd kon hij al met Paulus zeggen: "Ik draag in mijn lichaam de merktekenen van de Heere Jezus".

En dit alles alleen maar doordat hij zich van de zonde bekeerd had tot God. (Eerlijkheidshalve moet gezegd worden dat een ander verslag het verlies van zijn oog niet in verband brengt met het lijden om Christus' wil, maar met een periode, waarin hij terugviel in zijn oude leven. Een derde beschrijving verbindt de twee vorige verhalen. In een periode van terugval tot zijn oude leven was hij naar de kermis gegaan, maar toen hij daar van terugkwam werd hij aangevallen om zijn christelijke belijdenis). Vreemd genoeg leek de broer van Christmas Evans, die zijn leven als een zwerver doorbracht, sprekend op hem en - ook hij had maar één oog - hoe dat gekomen is weten wij niet.

Hoewel de prediking van zijn dominee de Bijbelse waarheid geen recht deed, was deze toch in hoge mate geïnteresseerd in Christmas Evans. Mensen die genade hebben leren kennen zijn zelden tevreden met onwetendheid en Christmas was hierop geen uitzondering. Hij dorstte naar kennis. Een paar jonge mannen kochten Bijbels en kaarsen en waren gewoon elkaar te ontmoeten in een schuur in Penyralltawr. Verwijzend naar zichzelf en die andere jongelui in die tijd zegt Christmas:

"Wij hadden een zeer geringe kennis van de weg der verlossing en nog minder bevindelijke kennis in ons hart; maar velen van ons, die vroeger geen woord konden lezen, wilden nu zo graag leren lezen dat zij al spoedig de Bijbel zelf konden lezen. Ik denk dat er in die tijd nog niet een op de zeven personen kon lezen".

Geen wonder dat hij later zei: "De Bijbel is het boek der boeken, een boek beademd uit de hemel... Ik ben dankbaar voor boeken die door mensen geschreven zijn, maar het is het Boek van God dat eeuwigheidslicht laat vallen op alle andere boeken". Binnen een maand kon hij de Bijbel in de taal van Wales lezen en toen leende hij boeken om wat Engels te leren.

Dominee Davies, die het enthousiasme van de jongen opmerkte, nam hem tenslotte zes maanden op school. Er wordt een opmerkelijk verhaal verteld hoe dit in zijn werk ging. Op een avond vroeg Christmas aan John, de oudste knecht op de boerderij, of hij de volgende zondag naar de kerk kon gaan om zijn dominee (die tevens zijn baas was, want de boerderij waarop hij werkte was het eigendom van Ds. Davies) de volgende zondag te horen preken. John gaf graag toestemming en beloofde om op de schapen en het vee te passen.

De hele dienst zat Christmas met zijn hoofd in zijn handen te luisteren en zodra de dienst afgelopen was haastte hij zich naar huis zonder ook maar één woord tegen iemand te zeggen. Nadat hij snel wat gegeten had ging hij naar zijn schapen om John

af te lossen. David Davies merkte het ongebruikelijke gedrag van de jongeman op. Na het eten liet hij John roepen en hij vroeg hem naar Christmas Evans. "Het is een vreemde jongen" voegde hij er aan toe. Maar John zei: "Kom maar eens mee". Samen slopen zij heel rustig het veld in en daar vonden zij Christmas bezig met het houden van de door hem die morgen gehoorde preek (bijna woord voor woord) voor een gemeente van koeien, schapen en paarden. Toen zij weer naar huis liepen vroeg Ds. Davies: "Weet jij iemand die de plaats van Christmas in kan nemen?" Die jongen werd snel gevonden en die avond vertelde John aan Christmas dat hij niet langer voor de schapen hoefde te zorgen. Deze mededeling werd met verdriet aangehoord. Wat had hij gedaan om ontslag te krijgen? Maar zijn baas wist zijn vrees al gauw te verdrijven. "Jij moet bij mij op school komen. Ik zal je gratis onderwijs geven". Hoewel er nog al wat mankeerde aan de theologie van David Davies, was hij van nature een vriendelijk man en hij gaf Christmas Evans alle hulp die hij nodig had. Op school leerde Christmas o.a. wat latijn, maar helaas duurde zijn hele opleiding niet langer dan zes maanden.

Hoofdstuk 4

DE JONGE PREDIKER

Het lijkt erop dat Christmas Evans al heel vroeg in zijn leven als christen belangstelling had om te preken. De avond nadat hij zijn oog verloren had, had hij 's nachts een opmerkelijke droom. De dag des oordeels was gekomen en de wereld was in vlammen, maar vol vertrouwen riep hij: "Jezus red mij!" In zijn droom leek het alsof de Heere zich naar hem toekeerde en tegen hem zei: "Het was toch je bedoeling om het evangelie te prediken, maar nu is het te laat, want de oordeelsdag is gekomen". Toen hij wakker werd bleef zijn droom hem bij. Zijn hele leven door had Christmas Evans de meest opmerkelijke dromen en hij was er van overtuigd dat God op deze manier tot hem sprak.

Vanaf de tijd van die eerste droom was hij er van overtuigd dat hij een roeping als prediker had. Er bevonden zich echter obstakels op zijn weg. In de kerk waarvan hij lid was, bestond de regel dat niemand mocht preken voordat hij met goed gevolg een universiteitsexamen had afgelegd.

Het is interessant dat op dezelfde avond dat Christmas Evans belijdend lidmaat van de kerk werd, een andere jongeman belijdenis deed, die eveneens een beroemd prediker zou worden. Dat was David Davies (hij had dezelfde naam als hun dominee) die later dominee werd in Swansea. In later jaren bleef hun eerste predikant het betreuren dat twee van de grootste predikers van Wales hun kerk uiteindelijk vaarwel zeiden door de in die kerk geldende reglementen betreffende preek- bevoegdheid. Eveneens interessant is dat beide jongemannen hun eerste preek hielden in hetzelfde gebouw in dezelfde week.

In het Wales van weleer was het houden van een godsdienstoefening in een schuur veel belangrijker dan menigeen zich nu realiseert. De gemeenten die daar in een oude schuur in Wales, bijeenkwamen, hadden in het algemeen een goed onderscheidingsvermogen. Op één van deze bijeenkomsten, die aan huis gehouden werden, preekte Christmas Evans voor het eerst. Het huis was het eigendom van een vriendelijke kleermaker die in zijn omgeving aan zangkoortjes les gaf en die jongelui hielp om lezen te leren. Om de waarheid te zeggen: zijn eerste preek was niet veelbelovend. Hij deed zijn best en hij had zijn eerste preek voorbereid met behulp van het boek van dominee Beveridge: "Thesaurus Theologicus" (zeer waarschijnlijk geleend van zijn dominee). De preek leek aanvankelijk wel indruk te maken - tot het moment dat een boer die onder zijn gehoor gezeten had, thuiskwam en het bewuste boek (en de preek) op zijn boekenplank vond. (Is het overigens niet verwonderlijk dat de plattelands bevolking van Wales in die tijd zo'n boek bezat? Wie van ons heeft ooit "Thesaurus Theologicus" gelezen?) In later jaren werd het in Wales zeer gebruikelijk om een "gestolen preek" te houden. Een praktijk waar Christmas Evans zich hevig tegen verzette!

Aldus leek er een einde gekomen te zijn aan de reputatie van de prediker. "Toch", zei de boer, "heb ik nog hoop voor de zoon van Samuël de schoenmaker, want het gebed was net zo goed als de preek". Hij zou ongetwijfeld andere gedachten hebben gehad als hij geweten had dat ook het gebed geleend was uit het gebedenboek van Griffith Jones van Llanddowror. Niettemin werd "de jonge Christmas, de zoon van schoenmaker Samuël", aangemoedigd door een paar Baptisten predikanten uit de buurt. Af en toe preekte hij voor hen, vooral voor Mr. Perkins, de op zich zelf staande dominee van Pencader, die erg aardig voor hem was en hem vaak voor zich liet preken.

Gedurende deze tijd echter verkeerde hij veelvuldig in zielestrijd over zijn staat voor God, wat waarschijnlijk voor een groot deel te wijten was aan het "onzekere

geluid" van zijn eigen dominee. De strekking van wat hij hoorde preken was de aanmoediging van eigengerechtigheid, terwijl hij zichzelf terdege bewust was van zijn eigen schuld en verdorvenheid.

Toch zou dit de man worden van wie later gezegd zou worden: "Hij heeft er toe bijgedragen dat Wales vervuld werd met de klanken van het zuivere Evangelie".

Hoofdstuk 5

DE DOOP - EN TIMOTHY THOMAS

God laat niet varen het werk van Zijn handen. Wij zijn dan ook niet verrast als wij ontdekken dat Christmas Evans, toen hij door de Heilige Geest dieper in de waarheid werd ingeleid, niet tevreden was met de onBijbelse prediking van zijn dominee. Nog afgezien van zijn verkeerde ideeën over de Godheid van Christus, predikte David Davies de leer van het Arminianisme en wetticisme, waar Christmas Evans het tenslotte niet meer onder uit kon houden. Hij begon dominees te horen, van wie sommigen reuzen in het geloof waren, die duidelijker inzichten in de goddelijke waarheid hadden. Zo kwam hij tot een duidelijker inzicht in de Persoon en het volbrachte werk van Christus en de leer van de rechtvaardigmaking door het geloof.

Toen hij opwaste in de genade werd hij soms aangevallen door buitensporige vrees. Hij zei er zelf van dat hij het gevoel had of zijn hart "een kleine hel binnen in hem was". Door veel donkerheid en mismoedigheid heen leerde hij het geheim om niet op zichzelf te vertrouwen. Meer en meer voelde hij zich aangetrokken tot personen met calvinistische opvattingen.

Een lid van de kerk waartoe hij behoorde, Amos geheten, verliet de kerk en sloot zich aan bij de Calvinistische Baptisten. Toen Christmas dit hoorde ging hij het Woord van God nog nauwkeuriger onderzoeken en hij kwam tot de ontdekking dat deze kerk in leer en praktijk veel dichter bij het Woord van God stond. Hun godzalige levenswandel en hun opmerkelijke kennis der Schriften trokken hem eveneens sterk aan. (Een zelfde ervaring had zijn jonge vriend, David Davies, maar deze sloot zich aan bij "een vrije gemeente"). Christmas Evans vertelt in zijn eigen woorden:

Een persoon met de naam Amos had de kerk in Llwynrhydowen verlaten en was te Aberduar gedoopt. Hij kwam mij opzoeken en ik kon het niet laten de ketterij van de Anabaptisten, zoals mij geleerd was die te zien, aan te vallen. Maar Amos bracht mij al gauw tot zwijgen. Ik schreef mijn verlies toe aan mijn gebrek aan kennis van het Nieuwe Testament en daarom begon ik het opnieuw te lezen vanaf het begin van Matthes om mij voor te bereiden op de volgende ondervraging. Toen ik het hele Testament doorgelezen had, kwam ik tot de conclusie dat ik geen enkel vers was tegengekomen dat zich uitsprak voor de kinderdoop. Herhaaldelijk kwam ik passages in zowel het Oude als Nieuwe Testament tegen die betrekking hadden op de besnijdenis en van kinderen, hun opvoeding in de "vreze en vermaning des Heeren", maar geen enkele tekst sprak over hun doop; terwijl ik naar mijn mening wel veertig Schriftplaatsen vond die heen- wezen naar doop op grond van geloofsbelijdenis. Deze Schriftplaatsen spraken tot mijn geweten en overtuigden mij van de noodzakelijkheid van persoonlijke gehoorzaamheid aan de doop die Christus had ingesteld. Na wat strijd tussen vlees en geest, gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid, verzocht ik om toegelaten te worden tot de Baptistengemeente van Aberduar. Ik werd er hartelijk ontvangen, maar zelf was ik nog wel een beetje bang dat ik een echte Arminiaan was. Hij was toen ruim twintig jaar oud. (Dit gebeurde in de zomer van 1787). Hij werd gedoopt door Timothy Thomas in de rivier de Duar. Het zou blijken dat er op dat moment een ware opwekking plaats had te Aberduar en velen werden tot de gemeente toegevoegd.

De nieuwe dominee van Christmas Evans was een hoogst merkwaardig man - een echte heer, die op een schitterende boerderij woonde en die voor zijn woord - verkondiging en voor zijn werk in de gemeente geen enkele vergoeding vroeg. Hij was bekend om zijn edel voorkomen, zijn onafhankelijke geest en zijn edelmoe-

digheid.

Iedere zaterdag was hij gewoon om dertig of veertig mijl door het ruige landschap van Wales te rijden om zich voor te bereiden op de diensten voor de komende dag des Heeren. Het gebeurde nogal eens dat, als hij 's zondags in de open lucht een dienst leidde of de doop bediende, een hele menigte zich verzamelde om de dienst te verstoren, maar de menigte werd daarvan teruggehouden door dat hij optrad met gezag en sommigen dachten dat hij op zijn minst een hoge regeringsfunctionaris was. Hij was echter ook een man van zeer duidelijke Bijbelse inzichten. Een mooi verhaal laat zien wat voor soort man hij was. Op zeker moment werd een van zijn gemeenteleden aangebracht in verband met een tuchtzaak; hij had een andere man neergeslagen. Bij navraag bleek dat de man, die tegen de grond geslagen was, een Unitarier, godslasterlijke dingen had gezegd over de Persoon van Jezus Christus en Zijn kostbaar bloed. Dit was te veel geweest voor de man die nu ondervraagd werd. Hij had zijn zelfbeheersing verloren en hij had de godslasteraar neergeslagen. Timothy Thomas luisterde aandachtig naar het verslag en verklaarde de aantijging niet ontvankelijk. Hij merkte droogjes op: "Wel, ik kan niet zeggen dat je juist hebt gehandeld, maar ik geloof dat ik in jouw geval zeker hetzelfde had gedaan. Ga heen en zondig niet meer".

Zo was de nieuwe dominee van Christmas Evans en het laat zich verstaan dat hij, onder de bediening van zo'n man, meer en meer bevestigd werd in de waarheid. De edele oude heer stierf op de leeftijd van 86 jaar. Als hem op hoge leeftijd gevraagd werd: "Hoeveel mensen hebt u gedoopt?" antwoordde hij: "Ik heb op zijn minst 2000 mensen gedoopt; 30 van hen zijn dienaar des Woords geworden. Bovendien heb ik Christmas Evans gedoopt".

Hoofdstuk 6

LLYN: EEN STORTBUI VAN GENADE

Maarten Luther heeft eens gezegd dat gebed, meditatie en beproeving de zaken zijn die van een mens een bedienaar des Woords maken. Deze tijd van wachten, een tijd van diepe geestelijke oefening, was voor Christmas Evans een ware beproeving. Dikwijls had hij te lijden van een zware mismoedigheid. Hij wist van zichzelf dat hij geroepen was om te prediken, maar hij voelde zichzelf een poel van onwetendheid en zonde. Hij voelde zich diep teleurgesteld door zijn eerste poging tot preken in de huisgemeente. Toen hij nog eens over zijn eerste preken nadacht kwam hij tot de conclusie dat hij geen rekening had gehouden met de hulp van de Heilige Geest.

Toen hij echter het tegenovergestelde probeerde en zonder enige voorbereiding begon te preken zei hij echter:

"Dit was een verandering van kwaad naar erger; er was geen enkel gevoel, warmte of leven in mijn preken, wat overbleef was een armzalig preektoontje dat op niemand enige indruk maakte, en wat uiteindelijk niets anders was dan pure vleselijkheid. Het geluid van mijn eigen stem, in zowel gebed als preken, mismoedigde mij, daar het mij voorkwam alsof het voort kwam uit een verhard hart. Ik vond iedere andere prediker zijn ambt waardig, maar ik had geen enkel geloof in mij zelf. Ik had geen enkel vertrouwen in mijn kennis van de Bijbel; ik dacht dat iedereen er meer van wist dan ik.

In dit alles heb ik, achteraf, de goedheid Gods ervaren die mij als jongeman bewaard heeft voor een ijdele eigendunk over zijn gaven, waarop zo menig een, nu en in het verleden, schipbreuk heeft geleden. Ik had geen vriend op de wereld met wie ik over de gevoelens van mijn hart kon praten. Ik durfde mijn geheime gevoelens niet kenbaar te maken uit vrees dat, als men het eenmaal wist, een ieder mij nog voor onbekeerd zou houden, en dat ik in de hele omgeving over de tong zou gaan."

Zijn zware beproevingen hielden aan en iedere dag opnieuw werd hij weer vernederd. Hij was zich bewust van zijn wat vreemde voorkomen en hij kwam in de verleiding om te denken dat alleen zijn aanwezigheid op de preekstoel de harten van de hoorders al met afschuw vervulde. Hij had bovendien geen enkele goede vriend met wie hij zijn zorgen kon delen. Hij dacht als hij er met iemand over zou praten, hij onmiddellijk als een huichelaar openbaar zou komen. Zijn hart was dan ook vol bitterheid. Toch bereidde zijn God hem op deze manier voor op zijn uiteindelijke levenswerk.

Wat een les steekt hierin! Hij was lid van een kerk, waarin veel blijdschap leefde. Een blijdschap, waarin hij zelf echter niet deelde. Iedere dag opnieuw beleefde hij zijn eigen treurigheid. Toch was hij degene die op een speciale manier werd voorbereid op de grootste bruikbaarheid.

"Een halve eeuw lang", schrijft David Rhys Stephen, zou hij "het evangelie prediken met een ijver, bekwaamheid en kracht die in zijn dagen niet geëvenaard werd." Als een gevolg van zijn zware zielelast en de bevrijding daarvan later kon hij naar waarheid en met dankbaarheid zeggen: "Geloofd zij de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, de Vader van alle barmhartigheid en de God aller vertroosting, die ons vertroost in al onze verdrukking, opdat wij zouden kunnen vertroosten degenen die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting, met welke wijzelf door God vertroost worden."

Toen hij drieëntwintig jaar was vroegen verscheidene predikanten hem, tijdens een

vergadering te Maesyberllan in Breconshire, om naar het schiereiland Llyn (of zoals het ook vaak bekend is, Lleyn) te verhuizen en hij werd als "evangelist" aangewezen om te gaan preken in de diverse kerkjes daar. Als gevolg van de prediking van Dr. Thomas Llewellyn in 1776 was er in het noorden een zekere herleving gekomen, maar er was een grote behoefte aan predikanten.

Het schiereiland is nog steeds een van de meest ongerepte delen van de Britse Eilanden, majestueus in de schoonheid van wilde heuvels en bergen, begroeid met heide en brem en het heeft schitterende stranden. Met enige verbeelding kan men zich voorstellen hoe wild en afgelegen het er tweehonderd jaar geleden moet hebben uitgezien (het ligt meer dan tien dagen reizen van Londen verwijderd). Toch brengen een woeste natuur en afgelegenheid hun eigen problemen met zich mee. Er werd vroeger gezegd: "Bergen houden een mens die ze wil benaderen tegen, of het nu een soldaat of een prediker is." En het bijgeloof tierde er nog welig. Een Engelse reiziger vertelde: "De mensen van Clynnog Fawr komen baden in de bron van Saint Beuno en na het baden worden de kinderen te slapen gelegd op de graftombe van de Heilige Beuno. Dit zou een goed middel tegen Engelse ziekte zijn.

"Daniël Rowlands en Howell Harris ontsnapten vele malen maar nauwelijks aan de dood toen zij in "wild Wales" het evangelie brachten.

Het bleek dat Christmas Evans, na de kerkelijke vergadering te Maesyberllan, rechtstreeks naar Llyn vertrok, zonder zelfs maar naar huis terug te keren om vaarwel te zeggen. Met veel vrees ging hij op weg, tijdens zijn reis het evangelie predikend als de gelegenheid zich voordeed. D. M. Evans zegt hierover:

"De weg van Maesyberllan door Llanbryn-mair, Dolgellau en Harlech, naar Carnarvonshire voert door een paar gebieden van de grootste schoonheid, die toen nog betrekkelijk onbekend waren aan de menigte touristen die nu deze vredige gebieden binnendringen. Het zou bijzonder interessant geweest zijn als onze jonge reiziger ons wat aantekeningen nagelaten zou hebben, toen hij daar voor de eerste keer rondtrok in een gebied dat bekend staat als het ruigste en onheilspellendste van zijn geboorteland."

Tot dan toe lijkt het of de bediening van Christmas Evans weinig invloed heeft gehad op zijn omgeving, maar zodra hij naar Llyn verhuisde lijkt het of er een nieuw leven begonnen is. In die tijd werd hij in het volle licht en de volle vrijheid van het Evangelie gesteld. Hij schrijft daar zelf over:

"Toen ervoer ik dat ik aan de wet gestorven was; ik gaf alle hoop om mijzelf aangenaam voor God te maken op en ik werd mij bewust dat ik, alleen door een leven van geloof en afhankelijkheid van de gerechtigheid van Christus gerechtvaardigd werd."

Van toen af aan ging zijn prediking gepaard met een wonderlijke kracht en velen werden gezegend en aan de gemeente toegevoegd. Het eerste jaar doopte hij vijftig personen te Tynydonen en in het tweede jaar legden tachtig mensen belijdenis af, hoewel velen van hen door familiebanden zich aansloten bij de Calvinistische Methodisten. Jaren later, toen hij Llyn allang verlaten had, vertelde een diaken hem: "Er leven nog velen van uw geestelijke kinderen in onze gemeenschap, ook nu nog." Het hoofdthema van zijn prediking was vrije, soevereine genade en er wordt verteld dat "een nieuwe, bevindelijke kennis van de weg des heils zijn bediening deed oplichten."

"Ik kon nauwelijks geloven", zegt hij, "dat de mensen die naar de kerk kwamen om

belijdenis af te leggen en lid te worden, door mijn bediening waren bekeerd. Toch moest ik hen wel geloven, maar het was wonderlijk in mijn ogen. Ik was God zeer dankbaar en mijn vertrouwen in het gebed nam toe. Een heerlijke regenbui, als van de heuvel van het Nieuwe Jeruzalem, daalde op mij neer en ik ervoer de drie grote zaken van het Koninkrijk der Hemelen: gerechtigheid, en vrede, en vreugde in de Heilige Geest."

Zijn last was afgewenteld. In deze tijd leerde hij de volgende waarheden kennen: "Vanuit de Bijbel zien heiligheid, gerechtigheid en zuiverheid mij aan, zoals het vuur van de berg Sināi in Israēl, of de "Ik ben die Ik ben" uit de brandende braambos, die mij doet vrezen en beven, terwijl ik toch verlang om naar de stralende heerlijkheid ervan te kijken omdat het getemperd wordt door genade. Ik neem de schoenen van mijn voeten en nader op mijn knieën om dit grote gezicht te zien. In deze tegenwoordigheid kan ik niet in zonde leven, toch word ik er niet door verteerd. Hier is de eeuwige kracht en met één hand verbergt het mij in de schaduw van de verlossende genade en met de andere hand wijst het heen naar de heerlijkheid van de grote en wonderbare waarheid dat God zowel een rechtvaardig God is als een God die rechtvaardig maakt degene die in Jezus gelooft."

Net als Daniel Rowland en Howell Harris preekte hij vaak in de open lucht. Onder zijn prediking was zijn gemeente vaak tot tranen geroerd. Er voltrok zich een opmerkelijke verandering in het geestelijk leven in het gebied van kilte en dodigheid naar leven en kracht.

Hij had niet veel boeken: zijn Bijbel, waarschijnlijk een paar boeken van Bunyan, een geleend Welsh-Engels woordenboek en Burkitt's commentaar op het Nieuwe Testament, waaruit hij 's avonds in bed studeerde en de moeilijke woorden in het woordenboek opzocht.

Christmas Evans werd hier in Llyn sterk beïnvloed door Robert Roberts van Clynnog (1762 - 1802), een populaire prediker, die met veel vrucht het Woord bracht. Hij was bovenal een man van gebed en er wordt van hem verteld dat hij door gebed zelfs stormen tot bedaren wist te brengen.

Christmas Evans werd eens gevraagd of hij een reden kon geven voor zijn ongebruikelijke manier van preken. Hij antwoordde:

"Ik denk het wel, althans gedeeltelijk; de ideeën over de manier van preken had ik al een hele tijd, maar om de een of andere reden wist ik nooit hoe ik ze in praktijk moest brengen. Toen ik in Llyn was, hadden de Methodisten daar een prediker met de naam Robert Roberts van Llanllyfni. Die was zeer populair en er werd veel over hem gepraat. Op zekere zondagmiddag ging ik naar hem toe om hem te horen. Hij was het meest onooglijke mannetje dat ik ooit gezien heb - klein en gebocheld; maar hij dacht of zei nooit hetzelfde als andere mensen. Er hing iets zeer wonderlijks en ongewoons om hem heen. Deze Robert Roberts reikte mij de sleutel aan.

Wat was er nu eigenlijk zo bijzonder aan de prediking van Christmas Evans? Een kort voorbeeld is misschien het beste antwoord op deze vraag.

SAULUS VAN TARSEN EN ZIJN ZEVEN SCHEPEN.

"Eens was Saulus van Tarsen een welvarend koopman en een groot reder. Hij had zeven schepen, waarvan de namen waren: "Besneden ten achtsten dage", "Uit het geslacht Israēls", "Van de stam van Benjamin", "Een Hebreëer uit de Hebreëen", "Naar de wet een Farizeeër", "Naar de ijver een vervolger

der gemeente", "Naar de rechtvaardigheid, die uit de wet is, zijnde onberispelijk". Het zesde schip was een oorlogsschip, waarmee hij op zekere dag de haven van Jeruzalem uitvoer om een klein fort in Damascus te gaan vernietigen. Het schip was wel voorzien van wapens uit het wapenarsenaal van de overpriesters uit Jeruzalem.

Hij had het volste vertrouwen in de onderneming en hij briepte moord en doodslag. Maar hij was nog niet ver van de haven verwijderd toen het Evangelieschip in zicht kwam met Jezus Christus Zelf aan boord als gezagsvoerder. Die vuurde zo'n grote granaat op de vloot van de koopman af dat al zijn schepen ogenblikkelijk in brand stonden. Er ontstond een geweldige beroering en er ontwikkelde zich zoveel rook dat Saul zelfs de zon niet meer kon zien.

Terwijl de schepen snel zonken, gaf de gezagsvoerder van het Evangelieschip genadig bevel de verdrinkende koopman aan boord te nemen. "Saul, Saul, wat is er van je schepen terecht gekomen?" "Zij staan allemaal in brand!" "Wat wil je nu doen?"

"OO, dat ik in Hem gevonden mocht worden, niet hebbende mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid die uit God is door het geloof."

Geen wonder dat hij door zijn allegorische manier van preken bekend werd als "de Bunyan van Wales".

Hoofdstuk 7

DE TEGENWOORDIGHEID VAN GOD

Niet lang nadat Christmas Evans in Llyn begon te prediken trouwde hij met een godvruchtig meisje uit zijn kerk, Catherine Jones. Zij was in ieder opzicht geknipt om de vrouw van de jonge dominee te worden. Het lijkt bijna onmogelijk wat zij klaar speelde, maar op bewonderingswaardige manier slaagde zij erin om van havermout, karnemelk en aardappelen -hun hoofdschotel- een goed maal te bereiden.

Over het schiereiland verspreid lagen vijf plaatsen waar Christmas Evans regelmatig preekte: Llangian, Tynydonen, Rhoshirwaun, Galltreath en Nefyn. Dikwijls preekte hij vijf keer op een zondag en hij moest dan wel 20 mijl afleggen. Na enige tijd begon zijn niet afnemende arbeidsijver zijn tol te eisen en ging zijn gezondheid achteruit. Hij was dikwijls uitgeput en men was bang dat hij aan tuberculose leed. Desalniettemin ondernam hij een lange reis om nog meer te gaan preken.

Hij ging op weg naar Beddgelert om naar het zuiden van Wales te lopen en op de wel bekende weg tussen Aberglaslyn Pass en Meantwrog had hij een wonderlijke geestelijke ervaring. Later, op dezelfde plaats, beschreef hij die aan een vriend als volgt:

"Hoewel ik de gave des woords had en ik dorstte naar kennis om anderen te kunnen onderwijzen en hoewel er heel veel mensen waren die mij graag wilden horen preken, toch drukte de angst om niet door God geroepen te zijn zo zwaar op mij dat ik van mijn paard steeg, het dier vastbond en daar dichtbij het veld inging om te bidden. Kom, ik zal je de plaats aanwijzen, want als ik op die plaats sta, zal ik het mij beter kunnen herinneren. Of iemand mij kon zien kon mij niet schelen, want het leek wel of het einde aller dingen over mij gekomen was. God was mijn arme ziel echter genadig en ik ontving daar de zegen van Jacob. Het was alsof ik de hemelen geopend zag.

Ik stond op en ging weer op weg en twee maanden lang verlichtte de glimlach van de Hemelse Geest mijn weg. Ik heb ook daarna nog wel eens twijfel en vrees gekend, maar de angst niet tot het predikambt geroepen te zijn, heeft mij daarna nooit meer zo beziggehouden. Ik weet heel zeker dat het mijn dure roeping is om met alle kracht die in mij is het Woord te bedienen zolang als ik leef."

Hij preekte in ieder stadje of dorp waar hij door kwam. Het bleek een wonderlijk medicijn voor het herstel van zijn gezondheid te zijn. Terwijl hij verder naar het zuiden trok, gingen veel mensen uit de plaatsen waar hij gepreekt had de volgende dag met hem mee en zo hoorden zij hem soms wel 15 of 20 keer preken. Zo ging hij door Cardigan, Pembroke, Carmarthen, Glamorgan en Brecon. De roep dat er een wonderbaarlijke Godsman aankwam, ging hem al vooruit. Een aankondiging dat Christmas Evans zou preken trok een menigte belangstellenden. Zelf zegt hij daarover:

"De kerken en kerkhoven waren, midden in de oogsttijd, stampvol mensen die samendrongen om mij te kunnen horen. 's Avonds preekte ik dikwijls in de open lucht en het gezang en gejuich ging dikwijls tot het aanbreken van de dag door. Er daalde zo'n geest van tederheid op de hoorders neer dat zij vele tranen plengden en luidop weenden. Hele menigten, mannen en vrouwen, smolten weg onder de kracht van het Woord. Het Woord van God was nu als een tweesnijdend scherp zwaard, en het ging door tot de verdeling der ziel en des geestes, en der samenvoegselen en des mergs en was een oordeler der gedachten en der overleggingen des harten.

Hierdoor werd ik bij voortduring geïnspireerd en waar ik ook kwam bracht ik het Woord van God met verheuging. In de graafschappen van Cardigan, Pembroke, Carmarthen, Glamorgan en Brecon kwamen dezelfde mensen soms vijftien of twintig keer bij elkaar om mij te horen.

De opwinding die dit teweeg bracht, vooral in de districten van Cardigan en Pembrokeshire, deed in het hele land een gunstiger klimaat voor de godsdienst ontstaan.

Dezelfde hemelse bries volgde mij toen ik verder naar het zuiden trok, naar Fishguard, Llangloffan en Rhydwylym, waar Ds. Gabriel Rees toen een beroemd prediker was. Vanaf Tabor naar het zuiden tot Middle mill werden de mensen zo krachtig aangeraakt door het Woord dat zij huilden en beefden als een espenblad; er ging echter zoveel hemelse vreugde gepaard met deze gevoelens, dat het wel leek of zij voor altijd in die gemoedsstemming wilden blijven."

Er zijn wel mensen die zeggen dat dit alles samenhangt met de emotionaliteit van de mensen in Wales en het effect van het mooie zingen, maar Christmas Evans besloot zijn dienst meestal met het laten zingen van een enkel vers (meestal een vers van William Williams), dat hij uit zijn hoofd opgaf. Hij meende dat het schriftuurlijk was om een dienst zelf te beëindigen. Meestal deed hij een kort gebed, dan kondigde hij een gezang aan en hij bleef staan terwijl het vers gezongen werd.

Christmas Evans bleef slechts twee jaar op het schiereiland Llyn. Na zoveel aanvankelijke voorspoed, heeft hij verschillende redenen tot vertrek. Naar het zich laat aanzien is de belangrijkste het feit dat velen die onder zijn prediking gezegend waren, geen Baptist werden maar zich aansloten bij de oudere, gevestigde en meer welvarende kerken. De Baptisten waren kennelijk slecht georganiseerd en werden slecht geleid. Maar om zijn eigen woorden aan te halen:

"Het lage ledental van de Baptistenkerk in Carnarvonshire kan ik niet toeschrijven aan hun inzichten wat de weg der verlossing betreft, want zij hebben dezelfde leerstellingen als de Calvinistische Methodisten, die in dat graafschap wel talrijk zijn en bovendien goed georganiseerd. Wat hun verschil in opvatting over de doop betreft ben ik vast van mening dat zij meer in overeenstemming met het Woord van God zijn dan enig ander kerkgenootschap. Hun dooppraktijk, die door de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest erkend werd bij het dopen in de rivier de Jordaan (Matth.3), behaagt God. Maar ik schrijf het lage ledenbestand van de kerken in Llyn in de eerste plaats toe aan het feit dat de Methodisten de voorkeur hebben in dat gedeelte van ons land, vooral ook omdat men raar aankijkt tegen onze doopopvattingen. In de tweede plaats aan het gemis aan bekwame dominees, die leiding kunnen geven. Ten derde aan het gebrek aan evangelische geur en smaak en gebrek aan ijver in de bediening, en de aanwezigheid van een bekrompen en kritische geest. Ten vierde, aan gebrek aan voorbeeldige vroomheid van de leden en ten vijfde aan het gebrek aan praktische kennis in bestuurszaken in de kerken."

Hoewel niet onvriendelijk bedoeld, is er echter ook van Christmas Evans gezegd dat, hoewel hij een van de grootste predikers was, hij eveneens een van de slechtste bestuurders was!

Hoofdstuk 8

ANGLESEY, "HET DONKERE EILAND"

In 1792 overliet Christmas Evans Llyn. Hij had wat hij zelf noemt een "teken van de Voorzienigheid" ontvangen dat hij naar het eiland Anglesey moest verhuizen. Het "teken van de Voorzienigheid" was een beroep om alle Baptisten kerken op het eiland te gaan dienen en zijn salaris zou zeventien pond per jaar bedragen! Ene John Jones van Nantglyn kwam van dat eiland naar Llyn om hem uit te nodigen. Hij zou voor bijna vierendertig jaar op dat eiland blijven; vele jaren lang kwam zijn salaris nooit boven de drieëndertig pennies per week, en hij vroeg ook zelf nooit meer. Mijnheer Jones beloofde hem de zeventien pond om Anglesey te dienen: het hele eiland! In die tijd was het "Donkere Eiland", zoals het ook wel genoemd werd, zo ongeveer het meest heidense gebied van heel Wales, berucht om het smokkelen en het plunderen van gestrande schepen.

Op zijn verjaardag, een gure dag waarop het vroom en sneeuwde, vertrok Christmas Evans samen met zijn vrouw op hetzelfde paard gezeten. In de avond van die dag bereikten zij Llangefni, wat hun thuis zou worden. In die tijd was het nauwelijks een dorp te noemen; het waren slechts een paar verspreid staande huizen. De meeste huizen hadden slechts één kamer - één kamer waarin het gezin geboren werd, waarin geleefd en geslapen werd en waarin men stierf. In die ene kamer werd gewassen, gekookt en gebakken, geweven en gesponnen. In de hoeken stonden de weinige bezittingen die noodzakelijk waren om te kunnen leven. Bovenin de hanenbalken hing gedroogde vis, gezouten vlees en spek en de kruiden die nodig zijn om het maal smaak te geven.

De kerk van Cildwrn was het kerkje waarin hij zou gaan preken, maar ook nog in negen andere gemeenten, waar geen kerkgebouw was en de gemeente bijeen kwam in een huis van een van de leden. In het hele gebied was hij de enige dominee De dichtst bijzijnde collega van zijn eigen kerkgenootschap woonde 150 mijl van hem vandaan. De gemeenten waren, geestelijk gezien, erg zwak en waren door allerlei theologische geschillen uiteen gevallen. De eerste dominee in Anglesey, Seth Morris, was een godzalig man geweest, die Gods gunst mocht genieten, maar een zekere Thomas Morris was naar het eiland gekomen, had daar verdeeldheid gezaaid en wilde heersen over de gemeenten.

Tenslotte was hij in ongenade gevallen en vertrokken. Na deze ellendige periode (die Christmas Evans zelf beschrijft als "vorst in de maand mei", die een alles omvattend verderf veroorzaakt) arriveerde de nieuwe dominee van Llyn. Toen hij aankwam kon de godsdienstige toestand op het eiland Anglesey omschreven worden als een chaos.

Een van de eerste dingen die Christmas Evans deed, in iedere plaats waar hij preekte, was een dag afkondigen van vasten en gebed en al spoedig mocht hij met vreugde opmerken dat het werk van God zijn beslag kreeg. "Na die eerste bijeenkomst", zo merkt hij op, "behaagde het de Heere ons te zegenen - het aantal hoorders nam toe en velen werden tot Christus geleid."

Hij verdeelde het eiland in vier districten zodat, door iedere zondag op drie plaatsen te preken, iedere gemeente eens in de maand een dienst zou hebben. Een blik op de kaart van het eiland Anglesey laat zien hoe veel werk hij moest verzetten om regelmatig alle gemeenten te bezoeken. Onvermoeibaar bezocht hij door de week de mensen die op zo grote afstand van elkaar woonden, besteedde hij aandacht aan allerlei kerkelijke

aangelegenheden en onderzocht de mogelijkheid om kerken te bouwen. Het was zijn hoogste vreugde als de Heere Zelf zijn hart verlevendigde. Zoals vaak het geval is riep de voortgang van het Evangelie grote weerstanden op.

Een van de geruchten die al gauw de ronde deden was dat Christmas Evans voor iedere persoon die hij doopte een halve kroon zou krijgen. Deze valse beschuldiging weerlegde hij op zijn eigen onnavolgbare manier. De gelegenheid deed zich voor toen hij een boerenvrouw, die een zeker sociaal aanzien had, doopte. Er had zich voor deze gelegenheid een grote menigte verzameld. Met stemverheffing riep de prediker uit: "Er wordt verteld dat ik een halve kroon ontvang voor iedere persoon die ik doop. Dat is niet waar. Ik krijg geen halve kroon, maar een hele kroon voor iedere dopeling. Op de grote dag des Heeren zullen zij mijn kroon en vreugde zijn." Maar gedurende vele jaren bleven er door vijanden van de waarheid allerlei valse geruchten over hem de ronde doen.

Hoe was het met zijn huis gesteld? Het kerkje en het huisje stonden naast elkaar op een kaal, aan weer en wind blootgesteld stukje grond. Het huisje van de dominee leek meer op een hut en het is moeilijk voor te stellen dat daar mensen in konden leven. Een deel van het huisje deed dienst als paardenstal. Het meubilair was pover en kaal. In het bed kon je nauwelijks slapen; een paar gebroken planken werden gesteund door wat stenen. De deur was half verrot en het dak was zo laag dat de dominee moest uitkijken zijn hoofd niet te stoten als hij opstond. Die ene kamer moest dienst doen als woonkamer, studeervertrek en voor alle andere dingen.

Maar Christmas en zijn vrouw Catherine waren hierin gelukkig. Zij lieten zien dat "de godzaligheid een groot gewin met vergenoeging is". Met voedsel en kleding waren zij tevreden. De mensen kregen hem steeds meer lief en eerden hem, zijn prediking werd gezegend en het duurde niet lang of zijn naam werd in heel Wales bekend. Catherine bleek een liefdevolle echtgenote te zijn die hem in alles terzijde stond.

Maar zij hadden het bijzonder arm in die tijd. Daarom liet hij af en toe tractaatjes drukken, die hij dan verkocht om zo wat extra geld te krijgen voor de noodzakelijke onkosten.

In zijn kleine huisje mediteerde en bad hij niet alleen, maar hij zag ook nog kans om zich een goede kennis van Hebreeuws en Grieks eigen te maken. Ook bestudeerde hij grondig de werken van Dr. Owen en Dr. Gill - zijn meest geliefde schrijvers.

Wij hoeven dus niet te twifelen aan zijn rechtzinnigheid. Heel wat boeken van Dr. Gill werden door hem vertaald in het Welsh.

(Toen hij tegen de beroemde Robert Hall eens de opmerking maakte dat het zo jammer was dat de boeken van Gill niet in het Welsh geschreven waren, ontlokte dit een sarcastisch commentaar van de bekende prediker, waaruit blijkt dat hij heel andere opvattingen had).

Maar hier, in dit kleine huisje, las hij bovenal het Woord van God. Hij mediteerde en bad, waarbij hij, als zijn gedachten met de dingen van boven bezig waren soms gedachteloos met een pennenmesje allerlei tekenjjes in zijn stoel kraste. (Later werd die oude eerbiedwaardige stoel, bijna met ontzag aan bezoekers getoond).

En hier droomde hij - 's nachts en overdag. Een van die merkwaardige dromen heeft hij voor ons opgeschreven:

"Ik stond aan de poort van de hel en staande op de drempel zag ik een opening, waardoor ik de golfbeweging van een grote vuurzee zag. Terwijl ik daar naar keek, zei ik: "Wat een oneindige waarde moet er toch liggen in het bloed van Christus, dat in

staat is om voor Zijn volk deze vreselijke vlammen te blussen!" Overmand door deze gevoelens knielde ik neer bij de muren van de hel en zei: "U zij de dank, o grote en gezegende Heiland, dat u deze verschrikkelijke zee van vuur hebt drooggelegd!" Daarop sprak Christus tegen mij: "Kom hier heen en ik zal u laten zien hoe dat plaatsgevonden heeft". Toen ik terugkeek zag ik dat de hele zee verdwenen was. Jezus kwam over en zei: "Kom, volg mij".

Op dat moment bevond ik mij binnen, naar wat ik dacht de poorten der hel. Er waren veel cellen, waaruit geen ontsnappen mogelijk was. Ik bevond mij in een van die cellen en ik probeerde op allerlei manieren eruit te komen. Toch voelde ik mij wonderlijk rustig daar ik nog maar net geleden met Jezus gesproken had. En hoewel ik Hem nu uit het oog verloren had was hij toch voor mij uitgegaan.

Ik kreeg iets te pakken en ik sloeg ermee op de deur van de cel en zei: "In de naam van Jezus, open u!" en de cel ging onmiddellijk open. Dat deed ik bij alle afgesloten ruimten totdat ik buiten in het open veld stond. Daar zag ik alleen maar broeders, van wie ik echter niemand kende dan alleen een goede oude diaken. Zij werkten op een boomkwekerij. Ik sloot mij bij hen aan, pakte een boom beet en zei: "In de naam van Jezus, wordt ontworteld!" En de boom kwam ogenblikkelijk de grond uit. Vandaar ging ik verder om, zoals ik mij inbeelde wonderen te doen en ik zei: "Nu weet ik hoe de apostelen wonderen hebben verricht in de naam van Christus !"

Er wordt verteld dat Christmas Evans bij het voorbereiden van een preek zijn hele omgeving vergat. Het verhaal gaat dat twee jonge dominees eens een bezoek brachten aan het huisje te Cildwrn. Zij vinden daar een gedekte tafel, waaraan een man zit met een Bijbel in zijn handen en zich volkomen onbewust van zijn omgeving. Hij neemt geen enkele notitie van zijn bezoekers. Hij beweegt heen en weer in zijn stoel. Hij sluit en opent zijn ogen; zijn gezicht staat somber. Zijn vrouw stoot hem zachtjes aan om zijn kopje aan te geven om het te vullen; zich volkomen onbewust van wat zij hem eigenlijk vraagt, reikt hij haar zijn Bijbel aan. Zijn gezicht staat nog steeds somber. Hij staat op en slaat bladzijde na bladzijde om in een boek van Owen. Dan probeert hij een andere Puritein, maar ook dat helpt niet. Dan werpt hij zich op de knieën en bidt; hij staat weer op en kijkt weer in zijn Bijbel. Zijn gezicht wordt rustiger en opgewekter, de uitdrukking van pijn verdwijnt van zijn gezicht en weldra is zijn zielestrijd over. Hij verwelkomt zijn gasten en spreekt vriendelijk en liefdevol met hen.

Hoofdstuk 9

DE EENOGIGE PREDIKER VAN WALES

Voor een voorbij gegane generatie was de grote dag in het godsdienstige leven van Wales de jaarlijks gehouden bijeenkomst van het zgn. Genootschap van de Calvinistische Methodisten of de Calvinistische Baptisten. Bij deze gelegenheden werden de beste predikers uitgenodigd om te preken en meer dan vijftienduizend (volgens sommigen twintig of zelfs vijfentwintigduizend) mensen kwamen dan in de open lucht bijeen om hen te horen. Het was zoiets als wat in het oude Israël gebeurde als alle stammen des Heeren optrokken naar Jeruzalem om daar te aanbidden. Het personeel op de boerderijen kreeg een vrije dag en van heinde en verre kwamen de boeren met paard en wagen naar de bijeenkomst.

Er zijn heel wat verhalen in omloop over deze grote bijeenkomsten van het Genootschap. Het volgende verhaal bijvoorbeeld (wat overigens ook over een Schotse gemeenschap wordt verteld).

Op een van deze gelegenheden kwam de verwachte dominee niet opdagen en de boer, op wiens boerderij hij logeerde, zond een van zijn dienstmeisjes naar huis om te kijken wat er aan de hand was. Toen zij de kamer van de dominee naderde hoorde zij hem uitroepen: "Ik zal niet gaan tenzij dan dat Gij met mij mee gaat!" Het meisje haastte zich terug naar de plaats van de samenkomst en vertelde wat er gebeurd was: hij was met iemand in gesprek en zij vroeg zich af of hij nog wel komen zou. "Oh!", zei haar godvruchtige baas, "hij komt wel en die ander komt ook". En, zo gaat het verhaal, hij kwam en zijn gezegende Metgezel kwam met hem mee en het bleek een bijzonder rijk gezegende avond te zijn. Dit was de geest van dominees en hoorders in de beste dagen van de Genootschapverga deringen - zij wilden er zeker van zijn dat de Heere met hen mee ging omdat zij bang waren om in hun eigen kracht te gaan.

Het verhaal over Christmas Evans gaat verder met een van deze Genootschap-bijeenkomsten in het jaar 1794 te Felinfoel dicht bij Llanelly, waar hij tijdens de eerste jaren van zijn bediening in Anglesey wel als toehoorder was heengegaan. Maar er was toen iets fout gegaan. Er waren een heleboel mensen bijeen gekomen, maar om de een of andere reden was er geen prediker verschenen. Men kan zich de verlegenheid voorstellen.

Verscheidene dominees die daar aanwezig waren, werden benaderd met het verzoek de lege plaats in te nemen maar allen weigerden - er ongetwijfeld voor terugdeinzend om daar onvoorbereid een menigte van duizenden mensen te moeten toespreken. Ten einde raad werd er een beroep gedaan op Christmas Evans' oude dominee, Timothy Thomas. Hij weigerde ook maar voegde er abrupt aan toe: "Vraag die eenogige kerel uit het Noorden, ik heb gehoord dat hij bijzonder goed kan preken". En zo werd dus, als laatste redmiddel, Christmas Evans gevraagd. Die stemde toe.

Vol verbazing, grenzend aan afschuw, zag de grote menigte de lange, knokige en er verwilderd uitziende jongeman, onhandig en armelijk gekleed het podium bestijgen. "Die knaap is toch zeker niet gevraagd om te preken" zeiden ze. (Ondanks zijn succesvolle preektoernee in Llyn was hij nog weinig bekend). Zij voelden dat er een of ander misverstand in het spel moest zijn. Maar Christmas Evans preekte wel degelijk.

Sommige mensen in de bijeenkomst namen de gelegenheid te baat om weg te lopen en wat eten of drinken te gaan halen. Anderen trokken zich terug om onder de heggen in

de buurt wat uit te rusten totdat een van de eminente sprekers zou komen. Degenen die bleven hoopten dat het kort zou duren.

Maar de Heilige Geest werkte krachtig in het hart van de jonge prediker. Hij stond op en kondigde als zijn tekst aan die geweldige Schriftplaats: "En Hij heeft u, die eertijds vervreemd waart, en vijanden door het verstand in de boze werken, nu ook verzoend, in het lichaam van Zijn vlees door de dood, opdat Hij u zou heilig en onberispelijk en onbeschuldiglijk voor Zich stellen (Col. 1:21, 22).

Zijn onderwerp was het grote thema van het Evangelie - de verdorvenheid van de mens en zijn scheiding van een heilig God door de zonde, en de weg des behouds door het verzoenend werk van Christus op Golgótha.

In het begin dachten de mensen dat hun bange vermoedens bewaarheid werden; zijn manier van preken was stijf en wat onbeholpen. Maar toen hij er wat meer in kwam werd hij steeds welsprekender. De Heere was met hem. De mensen kwamen steeds dichter om hem heen staan. Degenen die weggelopen waren begonnen terug te keren. De menigte van gretig luisterende toehoorders werd groter en groter. De welbekende predikers, die daar aanwezig waren, luisterden met verbazing naar deze jongeman. Hier en daar werd de vraag gefluisterd: "Wie is hij eigenlijk?" Diep ontroerd door de preek begon de menigte te huilen (en zich te verheugen) en woorden als "Gogoniant" (Glorie) en "Bendigedig" (Gezegend) werden gehoord. De mensen waren uit alle streken van Wales hierheen gekomen en toen zij tenslotte weer huiswaarts keerden droegen zij een blijvende herinnering aan de preek van "die eenogige prediker" met zich mee.

Ongetwijfeld stak in dit alles veel natuurlijke opwinding. In die tijd was een groot prediker in Wales bijna net zoiets als een beroemd politicus of sportfiguur nu. Er was nauwelijks enig vertier in Wales in de achttiende eeuw. De preekstoel was zoiets als het toneel, het podium of het orkest. Zo'n honderd jaar geleden was de preekstoel eigenlijk het enige middel voor wat opwinding en vermaak en vooral voor het geven van onderwijs. Het is dan ook niet verrassend dat Christmas Evans sinds die tijd een beroemd man was. Maar toch was er in dit alles iets wat veel dieper ging en wat veel grootser was: een man Gods, door God Zelf opgewekt, vervuld met de Heilige Geest en predikend in de volheid van de genade van het Evangelie van Christus.

Christmas Evans beschouwde zichzelf altijd als een van de opvolgers van mannen als Daniel Rowlands en Howell Harris, "kinderen van de opgaande zon", zoals hij ze noemde. Hij bad eens: "Zoals U eens Harris, Rowlands, Whitefield, Bunyan en Vavasor Powell gezegend heeft, o, zegen zo ook mij!"

Hoofdstuk 10

HET SANDEMANIANISME

In de beginjaren van Christmas Evans' bediening in Anglesey (1794 - 1795) werden de kerken geschud door de ketterij van Sandeman - vooral de kerken van de Calvinistische Baptisten, maar ook wel andere; niet alleen in Anglesey maar door heel Wales. De Sandemanianisten werden zo genoemd naar een dominee in Schotland, Robert Sandeman. Hun grootste fout was een verkeerde opvatting over het geloof; zij waren van mening dat een verstandelijk geloof dat de Bijbel waar is, dat Jezus de Zoon van God is, dat hij leefde, stierf en weer uit de dood verrees, genoegzaam is tot zaligheid. Zij lieten het meest belangrijke punt achterwege: dat het ware geloof een persoonlijk vertrouwen op de Heere Jezus is en dat hierdoor het hele leven van de gelovige wordt beïnvloed. De meeste leerstellingen van de Sandemanianen waren Bijbels, maar hun niet Bijbelse leerstellingen hadden een bevriezende, dodelijke invloed op allen die deze leerstellingen omarmden. Daar komt nog bij dat de Sandemanianen erg scherp, bitter en zelfs cynisch werden.

De reden dat hun invloed zich in Wales zo snel verbreidde was de prediking en de persoonlijkheid van een opmerkelijk man, John Richard Jones van Ramoth.

Voor een korte tijd liet zelfs Christmas Evans zich door hen beïnvloeden. In een brief aan M'Lean, de leidende Sandemaniaan in Schotland, gedateerd de achtentwintigste november 1796, schrijft hij dat hij en zijn vrienden konsekwent alle bijzondere praktijken van de Sandemanianen navolgen, zoals de kus des vredes, de liefdemaaltijden en de voetwassing.

Het droevige is dat deze zaken voorwaarden werden om de zuiverheid in de geloofsleer aan te tonen. Als hij hier later op terug kijkt, schrijft hij:

"Het gif drong vier graafschappen binnen: Anglesey, Carnarvon, Merioneth en Denbigh.

Het eerste gevolg was dat de hoorders van het evangelie naar huis werden gestuurd; de weg hiertoe werd gebaad door de bewering dat de meeste hoorders toch maar bij "Babylon" behoorden. Ik verloor in Anglesey bijna al mijn vroegere kerkgangers; velen van hen kerkten in het vervolg bij andere kerkgenootschappen en sloten zich hierbij aan. Daar werden zij tenminste niet lastig gevallen door de nieuwe oordeelsgeest die onder ons heerste.

Op die manier braken wij bijna volledig af wat wij in vijftien jaar hadden opgebouwd en werden wij opnieuw een veracht volkje.

Veel verdeeldheid in de kerken was het gevolg; een geest van onfeilbaarheid en wereldse wijsheid kwam over de mensen en op velen van de dominees, totdat tenslotte de zwakste in het geloof zichzelf bekwaam achtte om zowel de kerk als de wereld te regeren."

Na enige tijd merkte Christmas Evans dat hij veel van zijn ijver, ernst en vertrouwen had verloren. Hij realiseerde zich dat er iets verkeerd moest zijn.; hij had iets buitengewoon kostbaars verloren, maar hij wist nauwelijks wat dat was. Zijn geweten beschuldigde hem. Hij zei: "Ik ben in hoge mate beroofd van de geest der gebeden en van de prediking". Zowel zijn eigen geestelijk leven als zijn bruikbaarheid als prediker waren negatief beïnvloed. Het was voornamelijk te danken aan het getuigenis van een man, op wie de genade van God rustte, Thomas Jones van Glynceiriog, dat de verkillende invloed van het Sandemanianisme tenslotte verbroken werd. Maar de Heere Zelf verbrak op krachtige wijze de strik waarin Christmas Evans gevangen was

geraakt, toen hij alleen op reis was op een eenzame bergweg in de buurt van Cader Idris. (Interessant is dat het die zelfde tijd moet zijn geweest dat Mary Jones blootvoets over de weg van Cader Idris liep in de hoop dat zij in Bala een Bijbel in het Welsh zou kunnen kopen.)

Op een bijna dramatische manier verhaalt hij zijn bevrijding:

"Ik was vermoeid ", zegt hij, als hij verwijst naar deze periode, "van mijn koude hart wat betreft Christus en Zijn zoenoffer en het werk van Zijn Geest; ik was vermoeid van mijn koude hart als ik op de preekstoel stond, als ik in stilte bad en als ik bezig was in mijn studeervertrek. De afgelopen vijftien jaar was mijn hart brandende in mij, alsof ik met Jezus naar Emmaüs wandelde. Op een dag die ik nooit meer zal vergeten, toen ik van Dolgellau naar Machynlleth de berghelling van Cader Idris beklom, voelde ik mij verplicht om te bidden, hoe koud mijn hart ook was en hoe wereldsgezind mijn geest.

Toen ik in de Naam van Jezus mijn gebed begon, voelde ik als het ware de ketens van mij afvallen en de oude hardheid van mijn hart week worden en het was alsof bergen van sneeuw en ijs oplossen en in mij smolten. Dit wekte in mijn ziel vertrouwen op in de belofte van de Heilige Geest. Ik voelde mij innerlijk bevrijd van een grote gebondenheid; mijn tranen vloeiden overvloedig en ik kon niet anders dan roepen of God mij genadig op wilde zoeken en of Hij de vreugde over Zijn redding in mijn ziel wilde herstellen; of Hij ook de kerken in Anglesey, die aan mijn hoede waren toevertrouwd, weer wilde bezoeken. Ik omvatte in mijn pleiten al de kerken der heiligen en ik noemde al haar dominees bij naam.

Deze gebedsworsteling duurde drie uur. Ik werd als op golven voortgedragen, op een door de storm voortbewogen vloedgolf, tot ik lichamelijk door geroep en geweest was uitgeput. Zo gaf ik mijzelf opnieuw aan Christus over, mijn lichaam en ziel, gaven en arbeid -mijn hele leven- iedere dag en ieder uur die mij nog restte. Ik vertrouwde al mijn zorgen de Heere toe. De weg was bergachtig en verlaten en ik was helemaal alleen zodat ik door niemand gestoord werd in mijn worsteling met God.

Van die tijd af kon ik niet anders dan Gods goedheid verwachten over de kerken en over mijzelf. Zo bewaarde de Heere mij en het volk van Anglesey er voor om door de wind van leer van het Sandemanianisme meegevoerd te worden. Op de eerste godsdienstoefening die wij daarna hadden, voelde ik mij of ik was teruggekeerd van de koude en onvruchtbare streken van geestelijke bevrozing naar de grazige velden van Gods beloften. Mijn vroegere gebedsworstelingen met God en mijn vurige begeerte naar de bekering van zondaren, die ik in Llyn had gekend, waren weer hersteld. Ik had weer greep op Gods beloften. Het gevolg was dat het eerste wat ik opmerkte toen ik weer thuiskwam, dat de Geest ook aan het werk was in de broeders in Anglesey. De Heilige Geest stortte een geest der gebeden in hen uit, in het bijzonder in twee diakenen, die bij voortduring God smeekten om ons weer in genade te bezoeken en of het Woord Zijner genade krachtig onder ons mocht werken tot bekeering van zondaren."

VERBONDSSLUITING MET DE HEERE

Uit die tijd stamt ook een opmerkelijk "*plechtig verbond met God*" dat hij uitschreef en ondertekende. (Opmerkelijk is dat in het verleden vele eminente godzaligen dit gedaan hebben). Het werd, naar hij zelf zegt, geschreven "onder de diepe ervaring van de boosheid van mijn eigen hart en in afhankelijkheid van de oneindige genade en

verdienste van de Zaligmaker." In totaal zijn er dertien paragrafen, die allemaal ondertekend zijn met "C.E." Om er een paar te noemen:

"IV. Ik smeek U, Jezus, de Zoon van God, verleen mij in Uw grote kracht, terwille van Uw vreselijke dood, de bedekkende verzoening van Uw bloed, dat reinigt van alle zonden; in Uw gerechtigheid die rechtvaardig maakt; en in Uw verzoening die redt. Ik smeek U om de verzoening in Uw bloed, terwille van Uw bloed en dat ik in U gevonden mag worden, om Uws Naams wil, die U onder de mensen gegeven hebt. Amen.

"VII. Ik geef mij volkomen aan U, o Heere Jezus, de Zaligmaker, om bewaard te worden voor de zonden, waarin zo velen struikelen, opdat Uw naam in geen geval door mij gelasterd of aangetast zal worden, opdat mijn vrede niet zal worden weggenomen en opdat Uw volk niet bedroefd zal worden en dat Uw vijanden niet verhard zullen worden. Amen.

"IX. Onderzoek mij en leid mij in het spoor der gerechtigheid. Dat ik in dit leven mag ontdekken wie ik ben voor Uw aangezicht, opdat ik niet bedrogen uit zal komen, wanneer ik beschenen word door het licht van de onsterfelijke wereld en mijn ogen zal opslaan in de heerlijkheid van de eeuwigheid. Was mij in Uw verzoenend bloed. Amen.

"XI. Verleen mij, Jezus, en wil het zelf op U nemen, mij voor te bereiden op de dood, want Gij zijt God; U heeft maar één woord te spreken. Laat mij, indien mogelijk (Uw wil geschiede), niet lang in aanvechtingen en bewaar mij voor een plotselinge dood, zonder dat ik mijn broeders vaarwel kan zeggen. Mag ik in hun aanwezigheid, na een korte ziekte sterven. Dat alles goed geregeld mag zijn op de dag dat ik dit tijdelijke met het eeuwige zal verwisselen, dat er op die dag geen verwarring of onordelijkheid zal zijn, maar dat ik in alle vrede mag ontslapen. O, verleen mij dit, terwille van Uw zielstrijd in de hof van Gethsémané. Amen.

"XII. Bewaar mij er voor, o gezegende Heere, dat iets in mij zou groeien of rijpen, waardoor U mij van de dienst in het heiligdom zou moeten ontslaan, zoals de zonen van Eli; en terwille van Uw grenzeloze verdienste, wil mijn dagen niet langer maken dan mijn bruikbaarheid. O bewaar mij er voor om aan het eind van mijn dagen als een meubelstuk in een huis te staan, dat anderen bij hun werk in de weg staat. Amen".

Zijn eigen commentaar luidt als volgt:

"Na het maken van dit verbond voelde ik een grote vrede en rust over mij komen. Ik voelde mij als een arme man die zojuist onder bescherming van de koninklijke familie is gekomen en die voor de rest van zijn leven een pensioen zal krijgen. De vrees voor armoede en gebrek hebben zijn huis voor altijd verlaten. Dit is de betekenis van het vernachten in Zijn schaduw en het verborgen te zijn onder Zijn vleugelen tot alle gevaren voorbij zijn."

Nu hij op bijzondere wijze door de Heere bemoedigd en versterkt was, preekte hij met vernieuwde energie en ijver en er rustte bijzondere zegen op zijn arbeid in de jaren die volgden. Net als in veel andere plaatsen was het een moeilijke tijd in Anglesey (het einde van de Napoleontische oorlogen). De prijs voor tarwe was zo hoog dat brood een luxe geworden was; vis was het enige voedsel dat in ruime mate voorradig was. Arme kinderen stierven van de honger en allerlei ziekten grepen om zich heen. Toch,

in twee jaar tijds (1814 en 1815) beleden 600 mensen door Gods genade geroepen te zijn en werden onder Christmas Evans' onmiddellijke zorg aan de gemeente toegevoegd, terwijl de tien plaatsen waar hij preekte tot twintig werden uitgebreid. "De wildernis bloeit nu als een roos", schreef hij, "en in de dorre plaatsen wordt de stem van het gezang gehoord".

Toch waren de jaren van terugval niet helemaal zonder nut geweest. In het algemeen gesproken was de prediking in Noord Wales vervallen tot een preken over extreme teksten met veel vergeestelijking. Na de vreselijke storm kon weer een prediking waargenomen worden die weer recht deed aan het Woord van God, een prediking die gericht was op de bevindelijke genade en het reinigen van de harten. Zo getuigde een leidinggevende dominee uit Wales: "Spijze ging uit van de eter en zoetigheid ging uit van de sterke".

Hoofdstuk 11

DE PREEK OVER DE DODENAKKER

In deze tijd hoort waarschijnlijk zijn beroemde "preek over de dodenakker" thuis, een preek die zelfs buiten Wales bekend werd. Interessant is dat toen in 1909 een zevendelig werk, getiteld "De beroemdste preken van de wereld" verscheen, hierin ook deze preek was opgenomen. Het was de enige preek van een prediker uit Wales en een van de weinige die door een Baptist geschreven was.

Waarschijnlijk is deze preek het eerst gehouden in een kleine vallei in het gebergte van Carnarvonshire. Het was zomer; het gras was nog groen; het kabbelen van de beekjes werd gehoord en de plek werd omsloten door puntige, steile rotsen en klippen van de hoge bergen.

Voorafgaand wordt er een korte dienst gehouden; duizenden kelen zingen een paar coupletten van een geestelijk lied op de typische, mooie toonzetting van de muziek van Wales, dan volgt de schriftlezing, gebed, opnieuw zingen en dan een korte preek.

Dan verschijnt Christmas Evans. Hij wordt in die periode van zijn leven beschreven als een lange man van 1,85 m. met een robuuste atletische gestalte; hij heeft dik zwart haar, dat nauwelijks gekamd is; donkere, gebogen, zware wenkbrauwen, zijn ene, bedachtzaam kijkende oog, waarvan de beroemde Robert Hall eens zei dat het zo stralend was "dat het op een stikdonkere nacht een heel leger in het bos zou kunnen bijlichten" geeft hem nog steeds een lelijk aanzien. Hij staat daar, zeer rustig en kalm, maar met een uitdrukking vol gezicht. Hij geeft een paar verzen op van een welbekend Welsh gezang en terwijl dat gezongen wordt haalt hij een klein flesje uit de zak van zijn jas. Het is een flesje met laudanum en nadat hij zijn vingertoppen heeft nat gemaakt strijkt hij ermee over zijn blinde oog om de ondragelijke pijn, waarvan hij bij zulke momenten soms last heeft, te verminderen. (Ook een snuifje cocaïne, dat hij in zijn vest bij zich droeg, schijnt hem af en toe wat verlichting te hebben gegeven.)

Dan kondigt hij zijn tekst aan, het vijfde hoofdstuk van Romeinen, het vijftiende vers: *"Want indien door de misdaad van één, velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods, en de gave door de genade, die daar is van een mens Jezus Christus, overvloedig geweest over velen."*

Eerst spreekt hij over de algemene, totale verdorvenheid en zondigheid van de mens. Het woord "Tekel" is op ieders hart geschreven. Met diepe ernst tekent hij de verloren en vervallen staat van de mens en als hij daarmee bezig is komen de mensen dichterbij om hem heen staan. Sommigen staan van hun zitplaats op. Sommigen beginnen te huilen. Een oude, godvrezende dominee, die terwille van de waarheid veracht en gehaat is, springt op van vreugde als hij de oude waarheid zo duidelijk hoort verwoorden en de tranen vloeien rijkelijk.

Dan zegt hij dat de hele wereld eruit ziet als een kerkhof.

"Ik stel mij voor", roept de begeesterde prediker uit, "dat ik bovenop de top van een van de hoogste bergen sta en van daaraf is het mij gegund om het hele aardoppervlak te zien. Wat ik dan voor mij zie is een grote, wijd uitgestrekte dodenakker, een kerkhof, waarover de ontelbare menigte van Adam's ongelukkige en ten dode gedoemde kinderen verspreid ligt. De grond zit vol gaten, de gapende spelonken van de dood; en over het hele schouwspel zweeft een dikke wolk van donkerheid. Geen licht van boven dringt door, geen straaltje zon- of maanlicht en zelfs het schijnsel van een kaars is nergens te zien. Om de hele dodenakker staat een dikke muur, met gesloten poorten erin, zo groot en massief dat zij wel tienduizend keer ster-

ker zijn dan al de koperen poorten die door mensen gemaakt worden. Al die Adamskinderen zijn, zonder mogelijkheid tot ontsnappen, opgesloten. De hand van God's Wet sluit ze op; en de sterke grendels zijn zo stevig verankerd dat geen enkele geschapen kracht, zelfs niet uit de hemel, in staat is de poorten ook maar een kiertje te openen, al zouden zij er tot in alle eeuwigheid hun best voor doen.

Hoe hopeloos is de ellende van de mens, waartoe hij gedoemd is! In wat een onpeilbare diepten van ellende heeft de zonde de mensen gebracht, die daar neerzitten in diepe duisternis en in de schaduw des doods. En bij de koperen poorten staat een niet te vermurwen wachter, met het opgeheven vlamvend zwaard van de onwrikbare Wet !

Maar zie, in de koelte van de dag komt iemand van de eeuwige heuvels in de verte naar beneden. Het is Genade! De stralende vorm van Genade, gezeten in de wagen van Goddelijke Beloften. Zij komt aangerezen door de werelden van het heelal. Hier houdt zij halt en zij neemt de gevangenschap en de kerkhofsfeer van onze eens zo mooie wereld in zich op. Wat zij ziet beroert haar hart als zij al die ellende aanschouwt en de wanhoopskreten hoort, die opstijgen van de vier windstreken des hemels. Zij kon niet voorbij of verder gaan. Zij weent over het droevige schouwspel dat zij ziet en zij zegt: "O, dat ik toch binnen kon komen! Ik zou hun wonden verbinden, ik zou hun smarten willen wegnemen en ik zou hun zielen willen behouden!"

Een gezantschap van engelen, op hemels bevel opweg naar een andere wereld, bleef staan toen zij dit zagen; en de hemel vergaf hun oponthoud. Zij zagen Genade bij de poort staan en zij riepen: "Genade, kunt ge niet naar binnen? Kunt ge naar die wereld kijken en geen medelijden hebben? Kunt ge medelijden hebben en niet verlossen ?" En Genade antwoordde in tranen: "Ik kan het zien en ik kan medelijden hebben, maar ik kan ze niet verlossen". Waarom gaat ge niet naar binnen ?" vroeg de hemelse legermacht. "Och", zei Genade, "de Wet houdt de poort voor mij gesloten en ik heb geen recht om de poort te openen en ik kan het ook niet". En de Wet stond daar bij de poort en de engelen vroegen hem: "Waarom staat ge Genade niet toe om binnen te gaan?" En hij antwoordde: "Niemand kan hier binnen gaan en leven"; en de donder van zijn stem overstemde de jammerkreten van hen die binnen waren.

Toen hoorde ik Genade opnieuw uitroepen: "Is er dan geen toegang voor mij tot dit dodenveld? Mag ik deze spelonken des doods niet bezoeken om, al zijn het er maar enkelen, deze kinderen der vernietiging te doen verrijzen en ze weer in het licht des daags te brengen ? Doe open, Gerechtigheid, doe open! schuif die ijzeren grendels opzij, en laat mij binnen dat ik mag uitroepen de dag der verlossing voor deze in het stof verzonken kinderen!"

Toen hoorde ik Gerechtigheid antwoorden: "Genade, ge houdt immers te veel van Gerechtigheid om deze poortdeuren met geweld open te breken, en zodoende toegang te verkrijgen door onwettig geweld. Ik kan de deur niet openen. Ik ben niet boos op deze ongelukkigen, ik heb geen behagen in hun dood of in het horen van hun geroep terwijl zij daar ter neder liggen op de vuurhaard van het grote vuur, dat ontstoken is door de wrake Gods, in een beneden het graf verzonken land. Maar zonder bloedstorting is er geen vergeving".

Daarop spreidde Genade haar vleugels uit, een schitterend schouwspel tegen het heldere licht van de morgen, als zij met haar schijnsel de paarlen bergen verlicht, en Genade hernam haar vlucht tussen de gevallen werelden. Zij steeg weer op naar het midden des hemels maar zij kon nauwelijks vooruitkomen omdat zij de droevige aanblik van de Dodenakker-Wereld, die verschrikkelijke gevangenis, niet kon vergeten. Zij keerde terug naar de troon harer geboorte in de hemel der hemelen; het

was een heerlijke, verheven troon, niet bewogen en niet bezoedeld door de val van mensen en engelen. Zelfs daar kon zij niet vergeten wat zij had gezien en waarover zij bitter geweest had en zij woog de smartenkreten van de droevige wereld af tegen de doem van de eeuwige Wet. Zij kon de gevangenis en de dodenakker niet vergeten en opnieuw daalde zij neer met een nog snellere en nog stralender vleugelslag en opnieuw stond zij aan de poort en opnieuw werd haar de toegang ontzegd. En die twee stonden daar bij de poort bijeen, Gerechtigheid en Genade; en terwijl zij spraken liet Gerechtigheid haar vlammeende zwaard zakken. En terwijl zij spraken was er stilte in de hemel.

"Is er geen enkele toegang, onder geen enkele voorwaarde?", vroeg zij. "Zeker wel", sprak Gerechtigheid, "maar dat zijn voorwaarden waaraan door geen enkel schepsel voldaan kan worden. Ik eis een plaatsbekledende dood voor het eeuwige leven van hen die op de dodenakker liggen; ik vraag goddelijk leven voor hun losprijs." En terwijl zij daar stonden te praten, ziedaar een derde Persoon bij hen, veel schoner dan enig mensenkind, stralend van een hemelse heerlijkheid. Hij wierp een blik op de dodenakker en Hij zei tegen Genade : "Accepteer de voorwaarden". "Waar is de borgstelling?" zei Gerechtigheid.

Wijzend op de stralende Vreemdeling sprak Genade: "Hier is mijn borgstelling. Vraag over vier duizend jaar de betaling terug op Golgótha. Om mensen vrij te kopen ", sprak Genade, "zal ik in Gods Zoon in het vlees komen; het Lam zal geslacht worden voor het leven van deze Dodenakker-Wereld.

De borgstelling werd geaccepteerd en Genade ging, steunend op Gerechtigheid, de dodenakker op. Zij sprak tot de gevangenen. Eeuwen gingen voorbij. En de inzameling van de eerstelingen op het veld der verlossing begon. Weer gingen eeuwen voorbij en tenslotte sloeg de klok der profetie haar laatste slag; de tijd der vervulling. De garantie , die aan patriarchen en profeten was doorgegeven, moest terugbetaald worden. Een lange rij van riten en ceremoniën, offeranden en genoegdoeningen hielden de herinnering aan die plechtige daad levendig.

Aan het einde van de vierduizend jaar, toen Daniël's zeventig weken waren voltooid, verschenen Gerechtigheid en Genade op de heuvel van Golgótha. Engelen en aartsengelen, cherubijnen en serafijnen, overheden en machten verlieten hun tronen en huizen van heerlijkheid en bogen zich neer over de strijd in de hemelse gewesten. In uiterste verbazing en ademloze spanning keken zij neer op dit verheven schouwspel. Aan de voet van de heuvel Golgótha werd de Zoon van God tentoongesteld.

"Zie, Ik kom", zei Hij "in de rol des boeks, is over mij geschreven". Hij verscheen buiten de poorten van Jeruzalem, gekroond met een doornen kroon en gevolgd door de wenende kerk. Zijn ure was gekomen en de krachten der hel vielen Hem aan. Over Hem heen gingen al de fiolen van Gods toorn en de donder van de eeuwige Wet. Daar waren al de monsters uit de hel, geweldig groot, schrikaanjagend en meedogenloos, sterke leeuwen, die met hun tanden knarsten om Hem te verscheuren, een ontelbare legermacht van eenhorens stormden op Hem af om Hem te doorboren; en de stieren van Basan maakten een angstaanjagend kabaal, de draken uit de afgrond kwamen te voorschijn en grepen met hun klauwen naar Hem; en een muitgespan van honden verkoos Hem tot prooi; zij allen waren daar aan de voet van die heuvel Golgótha aanwezig.

En door deze dichte kring van monsters moest Hij heen, een weerloos slachtoffer, als een lam ter slachtbank geleid. Hij nam het contract uit de hand van Gerechtigheid en terwijl Hij aan het kruis genageld werd, nagelde Hij het aan het kruis.; en hoewel onzichtbaar voor de mens, vormden de helse heerlegers daar een kring omheen. De rotsen spleten, de zon trok zich terug van dit schouwspel toen Gerechtigheid haar

rechterhand ophief naar de troon en uitriep: "Vuur van de hemel, daal neer en verteer deze offerande!" Het vuur van de hemel, aangewakkerd door brandende toorn, beantwoordde deze uitroep met: "Ik kom, ik kom! en als ik dit slachtoffer verteerd heb, zal ik de aarde verschroeien." In laaiende vlammen kwam het vuur neer, verschroeide en verslond. Het bloed van het Slachtoffer werd uitgestort en de machten der hel juichten totdat de menselijkheid van Immanuël de geest gaf. Het vuur bleef branden tot het negende uur van de dag, maar toen het de goddelijkheid van de Zoon van God aantastte, werd het gedoofd. Gerechtigheid liet zijn vreselijke zwaard vallen aan de voet van het kruis; en de Wet stemde in met de profeten dat de gerechtigheid is door het geloof in de Zone Gods, want allen hadden de stervende Verlosser horen uitroepen: "Het is volbracht!" De wenende kerk hoorde het, en haar hoofd opheffend riep zij eveneens: "Het is volbracht!" De aanwezige engelen, naderbij zwevend hoorden het en, in volle vlucht hun vleugels uitslaande, zongen zij: "Het is volbracht!" De machten der duisternis hoorden het gejuich in het heelal en, ten dode toe verzwakt, haastten zij zich weg van het schouwspel. Hij heeft openlijk over hen getriomfeerd. De graven van de oude dodenakker zijn geopend en een leven verwekkende storm blies door het dal met de dorre doodsbeenderen, en een buitengewoon groot leger is reeds verzegeld door God Zelf en zij worden gerekend onder de levenden in Sion; Want zo werd de prijs betaald en eeuwige verlossing teweeg gebracht."

Dit was zeker een opmerkelijke prediking Iemand schreef: "Het leek wel of hij al zijn energie en de kracht van zijn stem, die zeer bewogen en warm klonk, bewaarde voor het laatste gedeelte van het beeld dat hij schetste; toen hij de van hun stuk gebrachte en verslagen legermachten van de boze tekende waar zij zich terugtrokken van het kruis, toen zij er achter gekomen waren dat zij uiteindelijk overwonnen zouden worden en reddeloos verloren zouden gaan.

Het grote thema van Christmas Evans was de verzoening. Het was de oude waarheid: de vloek van een verbroken wet, de plaatsbekledende dood van de Zoon van God, die de vloek voor Zijn volk op Zich nam; de volkomen kwijtschelding van de vloek en al de zegeningen die zondaren ten deel vielen door het bloed van Christus.

Uit die tijd stammen heel wat oude, christelijke liederen uit Wales die een weergave zijn van dezelfde gevoelens.

Hoofdstuk 12

MENIGMAAL IN ZWARE ARBEID

Doordat Gods zegen duidelijk rustte op de bediening van Christmas Evans in Anglesey, werd zijn invloed op de kerken daar erg groot. Hij was een herder voor de andere herders, eigenlijk een soort "bisschop" in de hedendaagse betekenis van het woord. En hij werkte onophoudelijk. Er waren tal van verenigingen aan zijn hoede toevertrouwd, vergaderplaatsen die gebouwd moesten worden; het geld dat daar voor nodig was moest gevonden worden. Met tal van kerkelijke tuchtzaken moest hij zich bezig houden en hij moest dominees zien te vinden met wie hij kon samenwerken. Veel dominees hadden in die tijd, naast hun bediening, nog een eigen zaak of nering, waardoor zij hun tijd moesten verdelen tussen de gemeente en hun eigen belangen. Zij hadden daarom veel hulp en leiding nodig van hun meer bekende en geachte collega. In al de vergaderingen die gehouden werden was hij steevast de voorzitter. Op die vergaderingen ging het er dikwijls nogal primitief naar toe, zoals te verwachten valt in zo'n ruige samenleving. Hij werd niet aangesproken met Mijnheer Evans, maar zowel in zijn gezicht als achter zijn rug was het Christmas Evans. Deze vrijmoedigheid deed echter niets af aan het respect dat men voor hem had. Christmas Evans zag kans om zijn post als voorzitter met waardigheid te bekleden zonder de liefde van de broeders kwijt te raken. De orde werd gehandhaafd met opmerkingen als: "Willem, jij bent al aan het woord geweest, dus nu je mond houden", of "Richard, je hebt de vraag die de vergadering is voorgelegd niet helemaal begrepen, dus je kunt beter zwijgen". Een afgevaardigde dominee uit Zuid Wales, die met zijn welbespraaktheid indruk probeerde te maken werd het zwijgen opgelegd met: "Ga zitten, David, ga zitten".

59

De vergaderingen van het Genootschap, die te Anglesey gehouden werden, waren tijden van grote vreugde en bemoediging voor hem. Hij waakte er altijd met grote zorg voor dat de heilige Naam des Heeren geen oneer werd aangedaan. De godsdienstige politici op het eiland waren zeer jaloers op elkaar en de arme Baptisten werden er van verdacht niet trouw aan de kroon te zijn. Zij werden zelfs "Jacobijnen" genoemd. Er wordt verteld dat Christmas Evans er alles aan deed om ook maar de schijn te vermijden dat deze ongegronde geruchten waar zouden zijn. Zo knielde hij eens neer naast de dominee die de vergadering met gebed opende, om hem er aan te herinneren vooral niet te vergeten voor de koning en de koninklijke familie te bidden! Zo werden de Calvinistische Baptisten in Noord Wales tenslotte gerespecteerd en geacht.

Soms werd hij ook betrokken bij meningsverschillen. Toen de volwassendoop eens werd aangevallen in een boek dat door Peter Williams van Wem was geschreven en dat een grote beroering in Wales teweeg bracht, antwoordde hij in een boek met de wat vreemde titel: "Sara en haar zoon gooien de dienstmaagd en haar zoon eruit". In geschriften verdedigde hij ook zeer nadrukkelijk het leerstuk van "de bijzondere genade". Dit werd noodzakelijk doordat de leer van Wesley ingang in Noord Wales had gevonden. Later publiceerde hij een boek met de titel: "Verlossing binnen de kring van de Verkiezing". In een brief in een Welsh tijdschrift benadrukte hij zijn eigen theologie aldus: "De lezer kan al mijn inzichten in de brieven van Paulus vinden en in het boek van Dr. Owen: *De dood van de dood* (de klassieke verdediging van de bijzondere genade).

Hij was nooit rijk; totdat hij Anglesey verliet ontving hij nooit meer dan dertig pond per jaar. Toch wil het verhaal dat hij de gastvrijheid zelve was. Verbazingwekkend is dat veel bezoekers in zijn huis logeerden. Bovendien gaf hij ook nog veel weg aan allerlei goede doelen. Als hij een nieuw pak kreeg, gaf hij het vaak weg. Naar waarheid kart van hem gezegd worden: "Arm en toch velen rijk makende; niets hebbende en nochtans alles bezittende".

Zijn vrouw Catherine was een goede hulp voor hem. Wat haar geestelijk leven betreft schreef haar echtgenoot, "zij is zich zeer bewust van de verlorenheid en de totale onmogelijkheid om door de werken der wet behouden te worden; zij weet dat alleen door de verdienste van Christus en de toegerekende gerechtigheid daarvan aan de ziel, door het geloof in Zijn gerechtigheid, haar voor God acceptabel maken. Zij had zeer verheven inzichten van het offer van Christus, die voor haar een rots en sterke toren was". Het lijkt dat zij een sterk geloofsleven bezat en een kalme, rustige praktische geest. Zij had vaak een eenzaam leven in een afgelegen huisje, zonder enige luxe en met een echtgenoot die vaak van huis was.

Het lijkt wat vreemd dat de kerkmensen in Wales in die tijd, hoewel zij van preken hielden en de predikers bijna verafgoedden, zich weinig gelegen lieten liggen aan het dagelijks leven van hun dominees. Meestal was Christmas Evans tevreden met zijn karig bestaan, maar toch wordt er verteld dat hij bij een gelegenheid met gerechtvaardigde verontwaardiging werd vervuld. Nadat de hoorders uitgebreid over zijn bijzonder goede preek hadden gesproken, werd hem te verstaan gegeven dat hij bij de wederopstanding der rechtvaardigen hiervoor beloond zou worden! "Ja, ja, ongetwijfeld", was het antwoord. "Maar voor het zo ver is moet ik wel leven. En wat denk je van mijn oude schimmel? Die heeft nu voer nodig. En voor mijn paard komt er helemaal geen wederopstanding!"

Maar alles werkte mede ten goede. Wales heeft nooit een meer opofferend en nederig christen gehad dan Christmas Evans. Zijn enige zorg was: hoe wordt God geëerd en geprezen. Over zijn eigen uiterlijk maakte hij zich weinig zorgen. Er wordt verteld dat op zeker moment Catherine er met enige moeite in geslaagd was een nieuwe hoed voor hem te kopen. Toen hij spoedig daarna op weg was om ergens te gaan preken, moest zijn paard gedrenkt worden en toen hij bij een beek kwam had hij daarvoor een emmer nodig. Wat moest hij doen? Het enige wat daar voor dienst kon doen was zijn nieuwe hoed! Niet te verwonderen dat Catherine bij zijn thuiskomst verbaasd was dat de hoed in zo korte tijd er zo lelijk uitzag. Een andere keer kwam hij thuis zonder zijn beste jas. Hij had de jas weggegeven aan een Ierse zwerver.

Toch verloor hij door dit alles zijn waardigheid niet; hij bezat de echte waardigheid, die alleen Gods genade verleent. Hij bezat een zeker voorkomen. Hij was lang, goed gebouwd, zijn hele houding straalde een zekere waardigheid uit, die niet afhankelijk was van wat uiterlijke versiering. Iemand die hem zeer goed kende paste op hem de woorden van de Psalm toe: "Al uw klederen zijn mirre en aloë en kassie" Hij verspreidde de geur van Christus.

Hij was een man van gebed. Wij lezen van hem dat hij op een tien mijl lange reis voortdurend in ernstig gebed was. Vele jaren lang had hij de gewoonte om zich drie keer op een dag terug te trekken voor gebed en soms stond hij ook midden in de nacht op om te bidden. Hij worstelde met God in het gebed voor zowel het onderwerp van zijn preek als voor Zijn zegen daarop. Hij bad zich door beproevingen heen - en hij bad zich eruit. Hij bad zelfs voor zijn vijanden in hun aanvechtingen; hij bezat een bijzonder vergevingsgezinde geest. En hij wist van gebedsverhoringen. Zo was hij een "worstelende Jacob".

Hij schrijft:

"Christus gaf mij, naar de rijkdom Zijner genade, een geest des gebeds, met een bijzondere vreugde van Zijn tegenwoordigheid, tot ik met zekerheid vertrouwde dat de Heere Jezus met mij ging. Net zoals Jacob het ervaren heeft toen hij zijn broeder Ezaü moest ontmoeten, wiens toorn hij zeer vreesde. Geen Ezaü kon mij overwinnen, ook al trok hij op met vierhonderd gewapende mannen."

Hij werd zijn hele leven in Anglesey geplaagd met geldzorgen voor de kerk. Overal verrezen kerkgebouwtjes - dat moest ook wel, daar in alle her en der verspreid liggende dorpjes de mensen samendrongen om het Woord te horen. Honderden werden aan de gemeenschap der kerk toegevoegd.

Kerken die gebouwd waren moesten na verloop van tijd weer vergroot worden. En het leek wel of de hele zorg van de financiële kosten op Christmas Evans neerkwam. Hij had wel geen geld, maar hij stond goed bekend, was welbespraakt en overal gezien. Het gevolg was dat "op de naam van Christmas Evans" al het geld werd geleend. Maar uiteindelijk moest dan de rente betaald worden of de schuld afgelost. Waar moesten zij dat vandaan halen? Zo werd hij gedwongen om naar het zuiden van Wales te gaan om geld te gaan vragen bij de rijkere kerken.

Daarom ondernam hij, jaar op jaar, die lange eenzame reizen. Op zijn paard gezeten trok hij door het woeste landschap en het kwam soms voor dat hij een hele dag niemand tegen kwam. "Jack", zei hij dan tegen zijn trouwe paard, "nog een bergrug over en dan vinden wij daar aan de andere kant haver, water en een warme stal", en Jack hinnikte dan goedkeurend. Vele jaren achtereen ging hij twee keer per jaar naar het zuiden: een keer om de grote vergadering van het Genootschap te bezoeken, waar dat ook maar was, en een keer (in de winter) om om geld te gaan bedelen. Af en toe ging Catherine met hem mee en hij was vaak voor weken aan een stuk weg.

Laten wij eens even stil staan bij die reizen. Hij trok door dorpjes in de bergen en passeerde vervallen kastelen en kloosters, die nu als schuur werden gebruikt, hij trok door een ruig en schitterend landschap, door nauwe bergvalleien met bruisende beken. Dikwijls reisde hij door storm en regen, tot soms diep in de nacht. Zonder klagen ging hij verder, want hij hield van zijn Meester en zijn werk. En de Heere was met hem: soms kwamen ingeslapen kerken tot nieuw leven; soms werden er nieuwe gesticht en soms werd een nieuwe post opgezet.

Op zijn paard gezeten kon hij lezen en nog beter mediteren en het was dikwijls aan het goede richtingsgevoel van zijn paard te danken dat hij niet verdwaalde en nooit ergens te laat kwam. Er wordt slechts een keer vermeld dat zijn paard, toen het dorst kreeg, van de weg afweek om in een vijver te gaan drinken. Christmas Evans merkte het pas en werd uit zijn overpeinzingen opgeschrikt toen het water al tot de rand van zijn laarzen stond.

Op zijn vele reizen studeerde hij hard om in het Engels te leren preken. In Llyn had hij al wat Engelse oudvaders gelezen, maar hij was al drieëndertig toen hij de Engelse grammatika enigszins onder de knie kreeg. "Mijn Engels was erg stuntelig", zegt hij, "en toch verlangde ik er vurig naar om daarin te preken. Ik maakte er een gebedszaak van omdat ik er zeker van was dat ik er anders nooit in zou slagen. En na enige tijd bekwaamde de Heere mij om inderdaad in het Engels te preken. Ik was ongeveer veertig toen ik het Oude Testament in het Hebreeuws en het Nieuwe Testament in het Grieks kon lezen".

Thuis bij de mensen was hij blij met het karigste voedsel, als hij zijn pap maar kon krijgen was het goed. Zijn huisvesting was dikwijls erg primitief. Op zekere plaats

was "het profetenkamertje" zo ondeugdelijk dat hij 's morgens bij het ontwaken eens merkte dat zijn voet door de wand heen stak en hij moest die snel terug trekken om niet door een passerende kar geraakt te worden.

In de huizen van deze arme mensen kon hij een van zijn hobbies uitleven: het verzamelen van recepten voor medische behandeling van zowel mensen als paarden. Er wordt verteld dat op zijn papieren soms, naast aantekeningen over allerlei theologische vraagstukken, recepten werden gevonden voor de behandeling van astma die hij op zijn reizen had opgepikt. Hij hield er ook van om op zijn reizen allerlei soorten kruiden te verzamelen of om zijn bekwaamheid in het slijpen van messen en scheermessen te laten zien. Dan was er niets van te merken dat hij zo'n groot prediker was.

Op deze manier reisde hij wel veertig keer van het noorden naar het zuiden. Hij preekte iedere dag een keer en op de dag des Heeren twee maal. Hij werd natuurlijk door grote gemeenten verwelkomd maar in het algemeen waren de collecten erg magertjes. En na de preek moest hij zich vernederen om zelf bij de deur te gaan staan en met de hoed in de hand zijn eigen collecte op te halen.

Op een keer had hij echter een zeer goede collecte. Toen hij in een gebied preekte dat berucht was om het stelen van schapen, sprak hij over dit grote kwaad en op het eind vroeg hij de mensen: "Als u zich schuldig heeft gemaakt aan het stelen van schapen moet u maar niets in de collectezak stoppen". Het zal wel niet nodig zijn om te zeggen dat er die avond niemand was die hem zonder iets te geven voorbij ging!

De dominees in het zuiden klaagden voortdurend dat hij te vaak kwam (bedelen), maar alleen op deze manier konden de kerken van Anglesey en in het noorden van Wales gebouwd worden. De last die hij te dragen had was zeer zwaar. Hij schrijft daarover:

"Ik kreeg slechts zeventien pond per jaar om al mijn diensten te bekostigen. De andere dominees waren jong en onervaren en de leden schoven alle verantwoordelijkheid op mij af, zoals kinderen dat op hun vader doen. Mijn bezorgdheid dreef mij dikwijls in het holst van de nacht tot God uit en ik smeekte Hem ons toch voor schaamte en spot te behoeden. Gods beloften om het werk van Zijn handen niet te laten varen was een grote troost voor mij. Om deze troost te verkrijgen zocht ik de Schriftplaatsen op waarin deze beloften stonden en in het gebed pleitte ik hierop net zolang tot ik het vertrouwen had dat iedere cent betaald zou worden."

Evenals de apostel Paulus kon hij spreken over "de zorg voor al de gemeenten" die hem was opgelegd. Maar wat een rijke zegeningen kende hij op zijn vele eenzame reizen, alleen en toch niet alleen. En wat een rijke zegeningen mocht hij ervaren in die grote samenkomsten in een of andere ver afgelegen en eenzame plaats. Plaatsen waar in de winter dikwijls, zonder dat men grappig probeerde te zijn, de volgende afkondiging kon worden gehoord: "Aanstaande zondag zal dominee die en die preken, als hij tenminste komt."

Hoofdstuk 13

DE BUNYAN VAN WALES

Ongetwijfeld werden de moeilijkheden in de kerken van Anglesey onder Gods wonderlijke leiding opgelost, zodat door heel Wales duizenden het heerlijk evangelie hoorden prediken. Er zijn mensen uit meer recente tijd die op een wat neerbuigende manier spreken over de "ongemanierde, stoere en ouderwetse wijze van prediking van Christmas Evans. Maar het was de volle raad Gods die hij verkondigde, met een sterke nadruk op de diepe val van de mens, zijn onderworpen zijn aan de toorn Gods en de wonderbaarlijke verlossing die Christus voor Zijn volk op Golgótha heeft teweeg gebracht. De leerstellingen die hij verkondigde waren calvinistisch, maar uiteindelijk zijn het de leerstellingen die in het Nieuwe Testament geleerd worden. "Verkondig de volle raad Gods", schreef hij naar een jonge dominee, "van verkiezing tot verheerlijking".

Tegenover de vele beproevingen, waar Christmas Evans door heen moest, staat de warme en hartelijke ontvangst die hij mocht ervaren op de grote bijeenkomsten van het Genootschap. Hier was hij zowel geëerd als geliefd. Toegegeven moet worden dat er veel natuurlijke opwinding aan te pas kwam, maar wie kan zich het vurige verlangen van vele, arme en eenvoudige dorpingen voorstellen als zij reikhalzend uitzagen naar de komst van de grote prediker, "hun eigen wonderlijke en geliefde profeet?"

"Er wordt verteld dat op die vergaderingen zich soms de welbekende John Elias onder zijn hoorders bevond, "met betraande ogen en tot in het diepst van zijn ziel geroerd". Een van deze gebeurtenissen is levendig beschreven:

"Op alle wegen trekt een onvermoeibare menigte voort. Er moet ergens wel iets zeer ongebruikelijks aan de hand zijn. Op alle wegen is een schilderachtig en levendig schouwspel te zien; allerlei mensen te voet, te paard, op oude boerenwagens en zelfs in koetsen; allen op weg naar de grootste en meest centraal gelegen kerk in de buurt. Daar wordt de belangrijkste dienst gehouden. Het is zondagavond; de gemeente dromt te samen in het ruime godshuis; het wordt bijna ondraaglijk vol, maar de mensen uit Wales houden daarvan. De dienst is nog niet begonnen en hier en daar wordt al geroepen dat de dienst beter op een aangrenzend veld, in de open lucht, gehouden kan worden; maar er wordt teruggeroepen dat dit te ongeriefelijk zou zijn. De deuren en de ramen worden alle opengegooid; de tijd verstrijkt en het ogenblik dat de dienst zal beginnen breekt aan. Als de deur bij de preekstoel open gaat, en de dominee van de gemeente binnenkomt, wordt de blik van allen daar heengetrokken. Zo goed als hij kan baant hij zich een weg voor zichzelf en zijn vriend, de grote prediker. Daar is hij dan eindelijk! die lange, dominerende gestalte, dat is hij, de eenogige man van Anglesey."

Christmas Evans prediking was ongetwijfeld eigenaardig en ongebruikelijk en het zou zeker verkeerd zijn om hem na te doen. Hij had de gave van welsprekendheid, maar hij had soms de neiging om wel erg zinnebeeldig te preken. Hiervan getuigt zijn preek over: "Satan, die in dorre plaatsen rondwandelt".

"Daar is hij", zei Satan. "Zijn aderen zitten vol bloed en zijn beenderen vol merg. Ik zal mijn vurige vonken in zijn boezem werpen en al zijn hartstochten in vuur en vlam zetten; ik zal hem voortleiden, en hij zal zijn meester bestelen en zijn baan verliezen en hij zal een andere baan vinden, maar hij zal met stelen voortgaan en van kwaad tot erger komen. Dan zal zijn ziel in het stof verzinken om nooit meer te kunnen opstaan.

Hij zal in de poel des vuurs verzinken". Maar juist op dat ogenblik, toen hij op het punt stond een vurige pijl in het hart van de jongeling af te schieten, hoorde de boze hem zingen:

*"Leid mij voort, o grote Jehovah,
Een pelgrim door het kale land;
Ik ben zwak, maar Gij zijt machtig,
Houd mij krachtig bij de hand;
Sterke Bevrijder,
Wilt Gij mijn Sterkte en Schild wezen."*

"O, maar dit is een dorre plaats, hier valt niets te beginnen", zei de vurige draak en hij vluchtte weg. Maar ik zag hem over mij heen vliegen, zwevend als een havik of een aasgier in de lucht en naar beneden spiedend waar hij een geschikte plek kon vinden om neer te strijken; toen kwam hij, aan de rand van het veenmoeras, in een liefelijke vallei. Er omheen glooiden de heuvels en in de vallei strekte zich een mooie, rustige weide uit, van water voorzien door een liefelijke stroom. Daar zag hij onder een overhangend dak van een klein huisje een meisje van een jaar of achttien, een lelie onder de bloemen van het veld. Zij zat te breien bij de deur van het huisje.

Toen zei Satan: "Zij zal zeker aan mijn wensen gehoor geven. Ik zal slechte gedachten in haar hart fluisteren en zij zal er over na gaan denken tot ze er van zal gaan houden; en dan zullen de slechte gedachten omgezet worden in slechte daden. Dan zal zij haar dorp verlaten en naar de grote stad gaan, en ze zal een zondig leven gaan leiden en helemaal van het pad afwijken van mijn Almachtige Vijand.

O, ik zal haar de mijne maken en dan, stap voor stap, zal ik haar over de afgrond duwen en zij zal verzinken in de vuurgloed van Goddelijke toorn". Hij haastte zich naar haar toe om een pijl af te schieten in het hart van de jonge dochter. Maar terwijl hij haar naderde leek het wel of al de heuvels en bergen in gezang uitbarstten en met een hoge en duidelijke stem zong het meisje deze woorden:

*"Jezus, die mijn ziel bemint,
's Levens stormen loeien,
Heer! O, beveilig mij, Uw kind,
Leg mij aan Uw boezem neer.
Als de golven woedend slaan,
Tegen rotsen, op en neer, Laat mij aan Uw zijde staan,
Tot de storm voorbij is, Heer."*

"Ook dit is een zeer dorre plaats", sprak de draak en hij vloog weg.

En zo vloog hij in grote woede over de vallei tussen de heuvels. "Ik moet een plaats vinden waar ik wonen kan", sprak hij, "op de een of andere manier moet ik over de omtuiningen en heggen van Gods bedoeling, verbond en genade springen. Bij de jeugd schijn ik geen succes te hebben, laat ik het nu eens bij de ouderen proberen. Toen hij over de dorpsstraat vloog zag hij een oude vrouw. Ook zij zat in de deur van haar huisje en was aan het spinnen.

"Ah", zei Satan, "wat zal het fijn zijn om greep te krijgen op haar grijze haren en haar de smaak van de poel die brand van vuur en sulfer te laten proeven. En hij daalde neer op de rand van het dak. Maar toen hij op haar afkwam, hoorde hij de oude vrouw met bevende, trillende stem in zichzelf mompelen: Want bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermen. De woorden kwetsten de boze

en hij was zeer teleurgesteld; zij verwonden hem zo zeer dat hij wegvloog.

"Alweer een dorre plaats", zei hij.

"Ach, arme duivel", riep de prediker uit, "meestal heeft hij zo'n succes, maar deze dag wilde het maar niet lukken. Nu was het nacht en hij ijde op zijn zwarte vleugels als een roofvogel voort, en slaakte kreten van woede. Maar weer kwam hij over een dorpje in Wales. De witte huisjes op de glooiende heuvel glansden in het zilveren maanlicht.

En daar stond een huisje en in de opkamer brandde een klein flakkerend lichtje. "O", zei de duivel tot zichzelf, "Duivel, ge zijt vandaag een zeer dwaze duivel geweest, en daar in dat kamertje met het lamplicht ligt vast en zeker oude Willem te sterven. Als ik mij niet vergis is hij over de tachtig; zijn verstand is niet zo best meer en hij heeft in zijn leven de lasten en de hitte des daags gedragen, zoals ze dat noemen. Ik heb er wel voor gezorgd dat hij zijn deel gehad heeft. Hij heeft maar weinig goeds in zijn leven genoten om dankbaar voor te zijn; ik denk niet dat hij het dienen van God erg winstgevend heeft gevonden. Kom, wees verheugd, duivel, het zou mooi zijn als ge hem een beetje aan het twijfelen zou kunnen brengen, en dan een beetje tot wanhoop en dan moet hij God vervloeken en sterven. Dat zal uiteindelijk mijn dag toch nog goed maken.

Toen ging hij de kamer binnen. Daar lag de oude man op zijn schamele bed en zijn magere handen met de lange, dunne vingers lagen op de deken. Zijn ogen waren gesloten en zijn lange zilveren haar lag op het kussen gespreid. Nu, Satan, haast u anders komt ge te laat. Zijn stervensuur nadert, in iedere kamer beweegt al wat, zij schijnen te begrijpen dat oude Willem gaat sterven.

Maar toen Satan zelf naar het bed van de oude man toe ging om een pijl in zijn hart af te schieten, kwam de oude patriarch overeind in zijn bed en met uitgestrekte armen drukte hij zijn vijand tegen de muur, en hij riep uit: "Al ging ik ook in een dal der schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt met mij; Uw stok en Uw staf die vertroosten mij. Gij richt de tafel toe voor mijn aangezicht, tegenover mijn tegenpartijders; Gij maakt mijn hoofd vet met olie, mijn beker is overvloeiende. Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen al de dagen mijns levens en ik zal in het huis des Heeren blijven in lengte van dagen!"

O, dit was wel een verschrikkelijk droge plaats! De oude man zonk terug in de kussens en stierf. Die woorden sloegen de Satan neer tot op de bodem van zijn eigen bodemloze put. Blij dat hij aan al deze verwarring en schaamte kon ontsnappen, riep hij uit: "Ik zal terugkeren naar de plaats waar ik vandaan kom, want hier is het te dor voor mij."

Zo'n preek kan zeer zeker niet geïmiteerd worden.

Maar het is verkeerd om te denken dat Christmas Evans alleen maar ouderwets, ongewoon en dramatisch was. Hij was een godzalig man en een groot prediker. (Wij kunnen ons nauwelijks een voorstelling maken van de geweldige bediening van Christmas Evans; ten eerste niet omdat een op papier gezet verhaal over iemand nooit volledig recht doet aan de man die hij werkelijk is geweest en ten tweede omdat al zijn preken uit het Welsh vertaald zijn, waardoor er altijd iets van het origineel verloren gaat).

Er ligt een stevig fundament van gezonde, Bijbelse leer en genadige bevinding aan zijn prediking ten grondslag en Christus werd er werkelijk in groot gemaakt.

Een van zijn meest bekende preken gaat over de bezetene van Gaderene: "Jezus zei tot hem: Ga heen naar uw huis en de uwen, en boodschap hen wat grote dingen u de

Heere gedaan heeft, en hoe Hij zich uwer ontfermd heeft". De prediker schijnt helemaal op te gaan in het schetsen van een dramatisch schouwspel en een buitensporige verbeelding.

Eerst beschrijft hij het land der Gadarenen als een sterk bewapend kasteel, waarin een legioen van duivelen gelegerd is. Dan schetst hij een almachtig Veroveraar, die majestueus over het meer van Galiléa komt aanvaren en aan Wie de wind en de golven moeten gehoorzamen.

Vervolgens beschrijft hij de persoon uit het land der Gadarenen. Zijn beschrijving, helemaal in de stijl van de verbeelding in Wales, is grotesk en zo griezelig dat de gehele gemeente met angst vervuld werd.

Dan spreekt hij over de uitwerping van de duivelen en het in de steilte storten van de kudde zwijnen. Een van hen zei: "Zij zijn er allemaal geweest!" Nee, zij zijn toch niet allemaal verdronken?"

"Ja, alle varkens, er is er niet een overgebleven, ook dat zwarte niet. Zij zijn allemaal verdronken!"

Tenslotte stelt hij voor hoe de nu gereinigde en herstelde man naar zijn eigen huis terugkeert - de mensen zitten achter de ramen te kijken en zijn kinderen lopen bij hun moeder binnen en vertellen: "Wij hebben vader nog nooit zo thuis zien komen. Hij loopt gewoon over het pad en loopt om het eind van de afrastering heen. Anders kwam hij altijd in een rechte lijn naar huis en trok zich niets aan van schuttingen, sloten en heggen".

Dan wordt zijn vrouw zo bang dat zij hem niet durft binnen laten.

Ik geef direct toe, dit gaat te ver.

Maar dan, aan het eind, geeft de bezetene van Gadarene zijn getuigenis en hij probeert hen te vertellen wie deze wonderlijke Persoon, Jezus, is. We hebben zelden een mooiere beschrijving gelezen:

"Ik ben hier gekomen om te laten zien wat grote dingen God aan mijn ziel gedaan heeft. Hij had mij lief met een eeuwigdurende liefde. Hij verlostte mij van de vloek der wet en haar wrekende gerechtigheid. Hij redde mij uit de macht en de overheersing der zonde. Hij wierp de duivelen uit mijn hart en Hij maakte dat hart, dat een moordenaarshol was, tot een tempel van de Heilige Geest. Ik kan u niet vertellen hoe zeer ik mijn Zaligmaker liefheb. De Heere Jezus is de grond van mijn hoop, het voorwerp van mijn geloof en het middelpunt van mijn verlangen. Ik kan mijn onsterfelijke ziel aan Hem overgeven.

Hij is mijn beste vriend. Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Hij draagt de banier boven tienduizenden. Hij is mijn wijsheid, gerechtigheid, heiligheid en verlossing. Hij heeft genoeg om een arme zondaar rijk te maken en een ellendige zondaar gelukkig. Zijn vlees en Zijn bloed zijn mijn spijs, Zijn gerechtigheid mijn bruiloftskleed, en zijn bloed is genoegzaam om mij te reinigen van al mijn zonden. Door Hem verkrijg ik het eeuwige leven, want Hij is het afschijnsel van des Vaders heerlijkheid en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid; in Hem woont al de Godheid lichamelijk.

Hij is mijn hoogste achting waardig en mijn grootste dankbaarheid. Aan Hem die mij heeft liefgehad met een eeuwige liefde, en Die mij waste in Zijn eigen bloed, aan Hem is de heerlijkheid, de heerschappij en de kracht tot in alle eeuwigheid! Want Hij heeft mijn ziel gered van de dood. Hij rukte mij als een brandhout uit het vuur. Hij nam mij op uit het modderig slijk en redde mij van de verschrikkelijke hel. Hij zette mijn voeten op een rots en maakte mijn gangen vast en Hij legde een nieuw lied in mijn mond. Aan Hem zij de glorie voor eeuwig. Ere zij God in de hoogste hemelen. Ere zij

God tot in alle eeuwigheid! Laat de hele wereld Hem prijzen, ja, laten de volkeren Hem altgeder prijzen!"

Het verbaast ons niet dat deze plaats de naam "Bochim" (de plaats der wening) kreeg, want al de hoorders weenden. Snikken, tranen, gebeden en lofprijzingen vermengden zich met elkaar. Een van de aanwezigen zei dat het wel leek of het de inwoners van een stad waren die zojuist door een aardbeving was getroffen en dat zij in hun haast om te ontsnappen door de straten renden, en op hun knieën vielen om God aan te roepen.

Hoofdstuk 14

DE WATEREN VAN MARA

Toen Christmas Evans de zestig naderde, pakten zich donkere wolken boven zijn levensweg samen.

Het begon met het smartelijke verlies van zijn vrouw, Catherine, die in 1823 overleed. Zij was een godzalige vrouw met een diepe, vrome overtuiging en zij was een uitstekende vrouw voor hem geweest. Hun huis was lange tijd een plaats van zelfopoffering geweest en haar echtgenoot vertelde dat "als er iets op tafel stond dat een beetje beter was dan de rest, weigerde zij bescheiden, maar blijmoedig om het te nemen tot zij er zeker van was dat er genoeg was voor ons beiden".

De goedheid die haar toegeschreven wordt klinkt bijna ongeloofwaardig. Altijd maar weer zag zij kans om behoeftige mensen en arme kinderen voedsel te geven. Daar zij zelf geen kinderen had, besteedde zij haar tijd met het maken van kleren voor de arme gezinnen in de gemeente. Aan duizenden arbeiders uit Ierland, die langs haar deur kwamen op weg naar de oogst in Engeland, gaf zij geld en brood, terwijl iedere dominee die onderweg bij haar aanklopte, een warm onthaal kreeg. Haar gezondheid was nooit zo erg goed, maar altijd was zij blijmoedig. Bovenal was zij dikwijls een helende balsem voor de dikwijls gewonde en gekwelde geest van haar echtgenoot. Zij wist hoe zij hem moest troosten, helpen en bemoedigen.

Aan het eind van haar leven had zij een zware strijd te leveren; zij was door iemand diep verwond en gekwetst en zij vond het heel moeilijk om die persoon te vergeven. Zij worstelde ermee in gebed totdat zij tenslotte kon vergeven.

Haar laatste ziekte duurde lang. Meer dan twee jaar had zij erg veel pijn en was zeer verzwakt door allerlei complicaties, maar zij was gezegend met een zachtmoedige geest. De laatste nacht van haar leven zong zij een mooi Welsh gezang; toen, nadat zij drie keer zuchtte "Heere Jezus, wees mij genadig", blies zij de laatste adem uit en in volmaakte vrede stierf zij in de armen van haar Verlosser.

Toen Christmas alleen werd achtergelaten met zijn verdriet en zorgen, heerste er grote droefheid in het huisje in Cildwm.

Kort na zijn zware verlies werd hij bedreigd met een gerechtelijke vervolging in verband met de schulden van de kerk, waarvoor hij de verantwoordelijkheid droeg. Daar hij toch al in een zwaarmoedige gemoedsstemming verkeerde, greep hem dit erg aan en hij maakte zich vooral zorgen over de eer van zijn Heiland. Hij kende echter de waarde van het gebed. "Zij willen mij voor het gerecht brengen, waar ik nog nooit geweest ben en waar ik ook nooit hoop te komen; maar voor zij mij daar brengen zal ik mijn zaak eerst in het gerechtshof van Jezus Christus brengen".

Tenslotte ontving hij, op een maandelijks bijeenkomst die hij bijwoonde, de brief, die hem voor het gerecht daagde. "Op weg naar huis", schreef hij, "had ik gedurende de hele tien mijl lange tocht, gemeenschap met God en toen ik thuis kwam ging ik naar boven, naar mijn eigen kamer, en ik stortte mijn hart uit voor de Verlosser, in Wiens handen alle macht en heerschappij liggen". Hij bad als volgt:

"O gezegende Heere, ik vertrouw op Uw verdienste en ik vertrouw erop verhoord te worden. Heere, enige van mijn broeders zijn van het pad afgeweken. Zij zijn hun verplichtingen tegenover hun vader in het evangelie vergeten en zij dreigen mij met de wetten van dit land. Ik smeed U, verbreek hun aanslagen tegen mij zoals U de hand van Jerobeam deed verwelken; maak hun hart week, zoals U het hart van Ezau week maakte en hem ontwapende tegenover Uw knecht Jacob, nadat hij bij Pniël met U

geworsteld had. Ontwapen hen want ik weet niet hoe lang de keten van Satan in dit geval is in deze liefdeloze aanval.

Maar Gij kunt, zo het U behaagt, de keten verbreken.

Heere, ik daag hen wettig uit. Zij denken dat zij Uw onwaardige dienaar hier beneden voor hun kleine gerechtshoven kunnen slepen; maar ik breng mijn zaak voor het Hoge Gerechtshof, waarin Gij, genadige Jezus, de hoogste Rechter zijt. Verklaar de zaak van Uw onwaardige dienaar ontvankelijk en stuur hem onmiddellijk een aangetekend schrijven en verorder hen in hun geweten om te overwegen wat zij aan het doen zijn. O, verschrik hen met een dagvaarding van Uw Gerechtshof opdat zij zullen komen en met diepe verootmoediging voor Uw voeten zullen knielen; en neem hen alle wraakzuchtige wapens uit handen en laat hen ieder wapen, waarmee zij mij belagen en ieder zwaard van bittere woorden en iedere speer van verdachtmakingen doen inleveren. Onderwerp hen allen aan Uw kruis.

Wilt Gij hen al hun misdaden vergeven en bekleed hen met witte klederen en geef hen olie voor hun hoofden en het orgel en het tiensnarig instrument om te zingen, om Satan onder onze voeten te vertreden door de vrede Gods".

Later schrijft hij over deze tijd:

"Ik ging naar boven en ik bad ongeveer tien minuten; ik had een zeker vertrouwen dat Jezus mijn gebed verhoorde. Met een ontvankelijk hart ging ik opnieuw naar boven; ik kon mijzelf niet weerhouden om te wenen door de vreugde over de hoop die in mij was dat de Heere mijn gebed zou verhoren.

Na de zevende gebedsworsteling, kwam ik naar beneden, er zeker van zijnde dat de Verlosser mijn zaak in handen genomen had en dat Hij het voor mij zou voleinden. Toen ik de laatste keer naar beneden kwam was ik verheugd zoals eens Naman, die zich zeven keer in de Jordaan gewassen had of zoals de pelgrim uit het boek van Bunyan, die zijn last tenslotte aan de voet van het kruis in het graf van Jezus had geworpen.

Ik zal mij die plaats altijd herinneren - het kleine huis dat grenst aan het kerkgebouw in Cildwrn, waar ik toen woonde, en waarin de worsteling plaats vond. Ik kan het mijn Pniël noemen. Geen wapen dat tegen mij gebruikt werd, had succes en ik had onmiddellijk vrede in mijn ziel en in mijn situatie op dat moment. Ik heb herhaaldelijk gebeden voor hen die mij kwaad wilden doen, dat zij net zo als ik gezegend mochten worden".

Gelukkig werd de bedreiging nooit uitgevoerd en hij hoorde niets meer over de zaak. Het is voor de hand liggend om je af te vragen waarom al deze beproevingen Christmas Evans ten deel moesten vallen. Zelf wist hij het echter wel: "Ik zou niet weten wat er van mij terecht had moeten komen als ik niet al deze beproevingen had moeten ondergaan, waarin de geest der gebeden in mij zo verlevendigd en geoefend werd".

Hij had nu zo lang en met zoveel vrucht in Anglesey mogen arbeiden (afgezien van hen die door zijn prediking tot geloof gekomen waren, waren er achtentwintig mannen die zelf waren gaan prediken) dat iedereen dacht dat hij zijn dagen hier wel zou slijten. Maar de moeilijkheden om hem heen namen toe. Een ernstige aandoening aan zijn gezonde oog dreigde hem helemaal blind te maken, en negen maanden lang was hij niet in staat om te preken. De meeste tijd daarvan bracht hij door in het ziekenhuis in Aberystwyth. De gemeenten die onder zijn bediening gevormd waren en voor wie hij een geestelijke vader was, begonnen weerspanning te worden en deden wat zij zelf

wilden. Zij verzetten zich tegen zijn leiding en weigerden zijn advies aan te nemen. Hij had zich nooit kunnen verheugen in de goederen en de vertroosting die de wereld te bieden heeft, maar hij zou verwacht kunnen hebben dat hij tenminste zijn laatste dagen in vreugde en vrede tussen zijn gemeenten, waarvoor hij zoveel gedaan had, zou kunnen doorbrengen. Maar het mocht niet zo zijn.

Hoewel hij zo'n lage plaats in moest nemen, ging hij echter niet ten onder. Hij had geleerd om zijn hoop niet op de betrouwbaarheid van mensen te bouwen of op de geestelijke staat van de gemeenten. Zijn hoop had een beter fundament; Christus Zelf. Hij had zichzelf nooit toegestaan om meegevoerd te worden met de geweldige populariteit, die hij genoot; daarvoor werd hij bewaard door de invloed van de waarheid die hij beleed en predikte. Populariteit had hij nooit gezocht, maar veel meer dat de waarheid die hij bracht gezegend mocht worden aan de harten van hen die hem hoorden. Zo tilde de Heere hem uit boven het verdriet, de teleurstelling, de onvriendelijkheid, de heerszucht en de onbeschaamdheid van ouderlingen, diakenen en gemeenteleden. Niettemin voelde hij aan, dat hij, als hij zijn ambt als dienaar van de allerhoogste God tot zijn recht wilde doen komen, hij niet toe kon geven aan een geest van verwarring en verdeeldheid; en zo was hij tenslotte gedwongen om te vertrekken. Op deze wijze werd de getrouwe bediening uit Anglesey weggenomen en de tijd brak spoedig aan (echter te laat) dat Anglesey dit ging betreuren.

"Alles", zo schreef hij, "spande nu samen om mijn vertrek van het eiland te verhaasten; een geest van tegenwerking van hen die mij probeerden te onderdrukken en te belasteren; en mijn eigen gemoedstoestand waarin ik geloofde dat er voor mij nog veel meer werk te doen was in de oogst van de Zoon des mensen; mijn oprechte gebeden om goddelijke leiding gedurende een heel jaar en de visie die ik 's nachts op bed duidelijk voor mij zag alles werkte mede tot het uiteindelijke resultaat". William Morgan, die zich net daarvoor als dominee in Holyhead had gevestigd, schreef:

"Het was een aandoenlijk gezicht om de oude man, die zo vele jaren met vrucht gewerkt had, het arbeidsterrein van zijn inspanningen op deze wijze te zien verlaten. Wat heeft hij niet gedaan om hun kerken gefinancierd te krijgen, hoeveel reizen heeft hij niet in hun belang naar Zuid-Wales gemaakt, wie op het eiland heeft hen zo ijverig gediend en heeft zoveel gevaren getrotseerd? Nu waren er mensen die hun bijdragen inhielden om zich op hun eigen vader in het evangelie te wreken; anderen die beweerden vrienden van hem te zijn deden niet veel meer; terwijl hij, als eens David gedwongen werd om de stad te verlaten, niet wetende of hij ooit terug zou keren om de ark Gods en Zijn Tabernakel in Anglesey te aanschouwen.

Wat ook de meningsverschillen tussen meneer Evans en een paar van zijn broeders geweest mogen zijn, het is duidelijk dat zijn advies opgevolgd had moeten worden uit respect voor zijn leeftijd en ervaring en dat al het mogelijke gedaan had moeten worden om zijn reputatie te verdedigen. Ik ben er vast van overtuigd dat er meer inspanning aan de dag had moeten worden gelegd om hem te verdedigen en dat hij op armen der liefde door de oudsten gedragen had moeten worden om hem niet op straat te laten vallen zonder een verdediger".

Zo verliet Christmas Evans in het jaar 1826 zijn geliefde Anglesey, "terneergebogen maar niet gebroken". Wat hield zijn gekwetste ziel op de been? Hij vertelt ons zelf: "Niets anders dan de trouw van Christus kon mij, in deze tijd van beproevingen, blijdschap en vertrouwen geven" en: "Zodra ik in deze periode de preekstoel opging

vergat ik mijn zorgen en vond ik een sterke rots om op te wonen. Ik werd een hemelse zalving deelachtig en ik ervoer de waarheid als een krachtige hamerslag. De leer druppelde neer als honingraad en zeldzame wijn".

De redenen dat hij Anglesey verliet waren vooral gelegen in het feit dat de kerken, waarover hij tot opziener was aangesteld, meer en meer hun zelfstandigheid gingen uitoefenen; zij benoemden hun eigen dominees, dikwijls tegen het advies van Christmas Evans in, en in het algemeen wilden zij niet meer onder zijn controle staan. Hij werd zelfs beschuldigd van onbijbelse leringen en gebeurtenissen van meer dan dertig jaar geleden (die niet eens waar waren) werden hem ten laste gelegd. We kunnen begrijpen dat de eerwaarde dominee diep gekwetst en bitter bedroefd was. Maar onfeilbaarheid behoort alleen God toe; en het lijkt duidelijk dat, hoewel Christmas Evans een groot en godzalig man was, het omgaan met mensen niet zijn sterkste zijde was, ook in organisatorisch opzicht was hij zwak en hij was soms scherp en tactloos. Ook de kerkorde die hij wilde invoeren was nogal vreemd. Daar hij er van uit ging dat de kerken zwak waren, stond hij geen volledige onafhankelijkheid voor. Hij stond erop dat er een zekere vorm van controle in het leven zou worden geroepen. Een situatie die toch niet voor altijd onder de Baptisten kerken kon worden gehandhaafd. Zelfs de besten zouden toch niet graag een Baptisten paus willen.

Hoofdstuk 15

CAERPHILLY: OVERVLOEDIGE ZEGEN

"Zoals Jacob met alleen de staf in zijn hand zijn vader en moeder verliet, zo verliet ik de kerk waarvoor ik gebeden en bijna veertig jaar gearbeid had, met alleen maar het paard waarop ik zat en een klein beetje geld in mijn zak, dat ik eigenlijk niet eens van mijzelf kon noemen". Zo schrijft Christmas Evans over zijn vertrek uit Anglesey. Wij zien hem met verdriet vertrekken - een van de meest populaire predikers die ooit op de preekstoel hebben gestaan, zestig jaar nu, door de dood gescheiden van zijn geliefde vrouw, met een niet al te beste gezondheid en smart in zijn hart, zich afvragend welke kant hij op zou gaan. Hij spreekt in een van zijn preken over dagen van eenzaamheid en donkerheid:

"Als ik zwak ben, mismoedigd en alleen, als er niemand is om mijn zorgen aan te horen, als er niemand is die laat merken dat hij om mij geeft en een opbeurend woord tegen mij zegt, dan ontdek ik in de levende uitspraken van het evangelie goddelijke wijsheid en goedertierenheid die goedgunstig, vol mededogen door de openingen in mijn gevangenis op mij neer zien, en ik ervaar dat Hij die de lelie van het veld bekleedt en het aantal mussen telt, mij zeer nabij is, dat de haren van mijn hoofd geteld zijn en dat Hij luistert naar mijn schreien, in al Zijn genade en kracht. Hij is voor een ieder die zijn vertrouwen op Hem stelt, dezelfde genadige Verlosser en Onderhouder".

Caerphilly (tegenwoordig vooral bekend om zijn kaas) werd nu zijn werkterrein. Toen Christmas Evans er heen ging was het een arm, op een berghelling gelegen dorpje. Toch was het wel beroemd. Het nu tot een

82

83

ruïne vervallen kasteel van Caerphilly was met uitzondering van Windsor het grootste kasteel in heel Brittannië. Op dit kasteel trok Edward II zich terug en van hieruit ontsnapte hij, vermomd als een eenvoudige boer en hij verhuurde zich daarna als boerenknecht. Hier leefde op een later tijdstip Owain Glyndwr. Vele jaren lang was het in bezit van de familie Spencer, die de plaatselijke bevolking leegplunderde, zodat het tot een symbool voor somberheid en vrees werd. Het had een toren met geweldig dikke muren, die als gevangenis dienst deed.

Waarom ging Christmas Evans nu juist naar Caerphilly ?

Er wordt verteld dat toen hij bad waar God hem wilde heen leiden, hij bezoek kreeg van een dominee, die tegen hem zei: "Als je Anglesey definitief gaat verlaten, weet ik wel een plaats voor je waar je heen moet". "Welke plaats is dat dan?" "Caerphilly". "Caerphilly, Caerphilly; schrijf hen ogenblikkelijk dat ik naar Caerphilly zal komen". Hij moest ongeveer tweehonderd mijl reizen vanaf Anglesey, een lange en eenzame reis.

Toch schreef hij:

"Op mijn reis van Llangefni naar Brynsiencyn, voelde ik zo'n tederheid in mijn hart en ik voelde Christus' tegenwoordigheid zo nabij dat, toen de kilheid van mijn gemoed verdween, ik niet anders kon dan in smekingen en tranen uitbarsten. De gebedsworsteling duurde ongeveer twee uur. Ik had de kracht om mijzelf en mijn bediening toe te vertrouwen aan Jezus Christus met een vertrouwen dat mij boven al mijn zorgen uittilde".

Het is bijna onmogelijk om ons een juiste voorstelling te maken van de belangstelling en de opwinding die zijn komst veroorzaakte. Totdat hij werkelijk kwam, waren er

mensen die niet konden geloven dat hij ooit zijn geliefde Anglesey zou verlaten. Er wordt verteld dat aller lei soort mensen het bericht, dat hij uiteindelijk toch gekomen was, opvingen. "Christmas Evans is gekomen!" "Weet je het zeker?" "Ja, ik weet het zeker". Afgelopen zondag heeft hij in Caerphilly gepreekt."

Hij nam zijn intrek in het huis dat bij de kerk behoorde. Hij werd verzorgd door een huishoudster en daar zij niets van zijn manier van leven af wist, was hij niet bijster gelukkig met haar. Zuid Wales leek zo totaal verschillend van Noord Wales. Zijn vrienden raadden hem aan om de Heere te vragen om een nieuwe echtgenote. Er werd zelfs bijgezegd dat een rijke vrouw wel erg geschikt zou zijn. Na enig nadenken was zijn antwoord: "Weet je, het is mijn vaste overtuiging dat ik op aarde nooit enig onroerend goed zal bezitten dan uiteindelijk mijn graf".

Tenslotte werd de naam van Mary Evans genoemd, de trouwe huishoudster die voor hemzelf en zijn overleden vrouw in Anglesey had gezorgd. Dit bleek een schot in de roos te zijn. Een trouwe vriend werd met twee gezadelde paarden op weg gestuurd om haar te halen. En hij bracht haar met grote vreugde naar Caerphilly. Spoedig daarna trouwden zij en tot de dag van zijn dood zorgde Mary zeer goed voor hem. Het huwelijk werd voltrokken in de kerk van Eglwysilian, in dezelfde gemeente waar eens George Whitefield was getrouwd.

Christmas Evans vertelt zelf een paar interessante bijzonderheden over zijn persoonlijk leven in die tijd:

"Hoewel ik een van mijn benen gebroken heb is mijn gezondheid uitstekend. Gelukkig doet de botbreuk geen pijn en herstelt snel. Iedere maand preek ik in een aantal huizen in de omgeving, o.a. in het huis van Rhydri, een rijk man, die zich sinds ik hier kwam van de drank bekeerd heeft. Hij is nog wel geen lid geworden, maar komt trouw onder de prediking en hij heeft mij bovendien gevraagd om iedere maand een keer in zijn huis een dienst te houden. Ik preek ook in een huis in de buurt van Taff 's Well en iedere donderdag in de kapel die daar staat. Een groot voordeel van het preken in een van de huizen is dat ik niet bezweet in de open lucht hoeft te staan. Dat is voor een oude man als ik ben erg belangrijk.

Meneer Jones van Pontypridd heeft mij voldoende hooi voor mijn pony gegeven om de winter door te komen. Het ziet er naar uit dat mijn paardje duizend zal worden en het ontwikkelt zich tot een sterk paard.

Ik heb geen enkele behoefte om naar Anglesey terug te keren. Mevrouw Evans heeft haar jeugd vernieuwd en is vol van haar eerste liefde - zij zingt als in de dagen van ouds. Zij spreekt de hele dag over geestelijke zaken en het lijkt wel of zij nooit moe wordt."

Zijn salaris bedroeg nu 40 pond per jaar en hij behoefde geen huur voor zijn huis te betalen. De kapel en zijn huis bevonden zich onder dezelfde kap en er voor lag een weideveldje, waarin hij zijn pony kon houden.

Zijn bediening in Caerphilly werd overvloedig gezegend. Er was zo'n zalving op zijn bediening dat duidelijk opgemerkt kon worden dat de zorgen, die hij in het recente verleden had doorgemaakt, aan zijn hart geheiligd werden. Hij schreef:

"De Geest daalde neer op de kerk in Caerphilly en verenigd in de naam van Christus baden wij vurig om een uitstorting van goddelijke genade."

Hij was nog altijd een dromer en bij het begin van zijn pastorale werk in Caerphilly had hij een opmerkelijke droom gehad. In zijn droom bevond hij zich in een kerkje dat sprekend op dat van Caerphilly leek. Aan het dak hingen vele, met groen bedekte

harpen en op de achtergrond hield de duivel deze angstig in het oog, vrezende en bevende voor zijn eigen koninkrijk. De dromer zei: "Ik zal deze hemelse harpen binnenhalen" en terwijl hij daarmee bezig was riep hij uit: "Gezegend zij de Heere, want Hij heeft ons bezocht in overeenstemming met Zijn beloften en onze gebeden en verwachtingen." Gods zegen rustte zozeer op de woordbediening dat in twee jaar tijds, 240 nieuwe leden door de doop aan de gemeente werden toegevoegd. Naar hij geloofde was dit de uitleg en vervulling van de droom met de harpen.

Caerphilly werd "een stad op een berg". Iedere zondag kon men menigte mensen door de heuvels op weg zien gaan naar de kerk en er wordt verteld dat zij, die Christmas Evans al langer kenden, beweerden dat zijn prediking in deze tijd alles overtrof. Iedere zondagavond waren zijn preken het gespreksonderwerp in honderden huizen.

De burens van hen die naar de kerk geweest waren kregen te horen waarover Christmas Evans die zondag gepreekt had. Zo ging de roep van zijn prediking door het hele gebied, tot in Glamorgan en Monmouth toe. Vooral veel jonge mensen bleken aangeraakt te worden door de kracht der waarheid. Zij gingen niet meer naar de plaatsen waar zij in het verleden plezier maakten, waarin zij vroeger hun hoogste genoegens hadden gevonden.

Twee jonge mannen, die onder de prediking van Christmas Evans rijk gezegend werden, Caleb Edmunds en Morgan Evans schenen voorbestemd te zijn tot grote bruikbaarheid in Gods kerk. Maar de een stierf, juist toen hij in zijn eerste pastoraat was begonnen en de ander stierf nog voor hij met het pastoraat werd belast.

Er waren ook oudere mensen die tot geloof kwamen. Sommige van hen waren dronkaards geweest en de eigenaars van kroegen klaagden dat hun omzet, sinds de komst van Christmas Evans, aanzienlijk was teruggelopen.

Een ten dode toe zieke predikant, J.P. Davies van Tredegar, moest voor medische behandeling enkele maanden naar Caerphilly. Hij bracht veel tijd met Christmas Evans door. Hij verheugde zich zeer in zijn gezelschap en was ten hoogste verbaasd over de volheid en de zegen op zijn bediening, iedere zondag opnieuw. In zijn laatste dagen was dit voor hem een geweldige troost.

In later jaren waren de bewoners van het gebied gewoon om dingen die in hun gebied gebeurden te dateren aan de hand van de prediking van Christmas Evans. "Dat moet toen en toen gebeurd zijn, want in die tijd preekte Christmas Evans over "De trouwring".

Maar nog afgezien van zijn reputatie als prediker, had Christmas Evans ook zeer grote bekendheid gekregen als een buitengewoon godzalig man. Twee zeer bekende verhalen die over hem verteld worden, tonen dit aan.

Op zeker moment gaf hij een man de opdracht om zijn oude paard voor hem te verkopen op een paardemarkt. Christmas Evans ging, na enige tijd, naar hem toe om te zien hoe het er mee stond en hij begreep dat de verkoop zo goed als geregeld was.

"Is dit uw paard, Meneer Evans?", vroeg de koper.

"Jazeker", antwoordde hij. "Hoe oud is ze, meneer?" "Drieëntwintig jaar". Maar deze man vertelt mij dat ze pas vijftien is!" "Zij is drieëntwintig jaar oud, want ik heb haar twintig jaar gehad en toen ik haar kocht was zij drie jaar".

"Is ze mak?"

"Helemaal niet. Dat is juist de reden waarom ik haar verkopen wil; bovendien heeft zij sinds ik haar kocht nooit een tuig aan gehad".

De handelaar probeerde tevergeefs hem te onderbreken door in zijn oor te fluisteren

dat hij op deze manier nooit zijn paard zou verkopen. Maar hierin vergiste hij zich, want de koper, die door de eerlijkheid van Christmas Evans, geïmponeerd was, betaalde een goede prijs. Op de een of andere manier deed dit verhaal in heel Wales de ronde.

Het andere verhaal gaat over een dominee die Christmas Evans zeer onheus behandelde. Niet lang daarna werd deze dominee beschuldigd van een vergrijp en voor het gerecht gedaagd. Op de dag van de vechtzitting ging Christmas Evans naar zijn binnenkamer en hij smeekte God dat de dominee vrijgesproken zou mogen worden en dat zijn naam gezuiverd zou mogen worden. Wat was hij blij toen hij hoorde dat de man inderdaad vrijgesproken was. Hij bevond zich op dat moment in het gezelschap van een aantal andere dominees, maar hij viel, met tranen in zijn ogen, op zijn knieën en riep uit: "U zij dank, Heere Jezus, voor het verlossen van een van Uw dienaren uit der leeuwen muil".

Hoofdstuk 16

CARDIFF: VERANDERING EN VERVAL

Het moge vreemd lijken (in werkelijkheid was het dat niet) dat, nadat Christmas Evans Anglesey verlaten had, hij nergens lang op een plaats bleef: Caerphilly, 1826 - 1828; Cardiff, 1828 - 1832, Caernarfon 1832 - 1838. Alle ervaringen in Anglesey, zijn ongebruikelijke talenten en zijn karakter maakten hem niet werkelijk geschikt voor een beperkt arbeidsterrein. Hij werd, op een leeftijd waarop hij eigenlijk het minst geschikt was om te veranderen, geroepen om het evangelie te brengen onder heel verschillende omstandigheden. Van nu af aan werd zijn nieuwe verblijfplaats en zijn bediening omgeven door ongebruikelijke moeilijkheden. Dat zijn verblijf op de plaatsen waar hij de rest van zijn leven kwam, kort zou zijn, was dan ook te verwachten. Bovendien lijkt het dat hij zelf zijn verhuizing naar zowel Caerphilly als naar Cardiff zag als een zendingsopdracht.

Toch lijkt het er op dat dit geen afbreuk deed aan zijn populariteit. Een kerkdienst, waar hij een week te voren was aangekondigd, werd levendig beschreven:

"Met het aanbreken van de dag wordt een onvermoeibare menigte in beweging gebracht. Menigeen volgt de prediker de gehele dag. Waar hij ook heen gaat, de menigte volgt hem van dorp naar dorp. Zij verlaten hun eigen kerken, waaruit duidelijk blijkt dat er ergens anders iets ongebruikelijks aan de hand moet zijn. Maar 's avonds kijkt men kennelijk nog naar iets groters uit: de kerkdienst zal nog groter zijn; in de buurt zullen geen andere kerkdiensten gehouden worden; en vol opwinding ziet een ieder uit naar de ophanden zijnde gebeurtenis. Zo stromen zij van alle windstreken naar de centrale plaats. Kleine groepen komen als voorlopers reeds twee uur voor dat de dienst begint aan, want "één ding is zeker, voor de massa mensen die nog moet komen zal er straks zelfs geen staanplaatsje meer over zijn. Binnen het half uur vertonen de wegen een schilderachtige en levendige aanblik door mensen van allerlei soort, sommigen te voet, anderen te paard, allen op weg naar de kerk. En terwijl zij op weg zijn vertellen zij elkaar hun verhalen over wat zij al gehoord hebben en hun nog steeds groeiende verwachtingen.

Om vijf uur, een uur voordat de dienst begint, is de kerk stampvol mensen, die geduldig, maar vol verwachting wachten op de komst van de prediker. Het aantal aanwezigen groeit nog steeds en er zijn geen woorden om het schouwspel voor ons te beschrijven. Alles wordt in het werk gesteld om de mensen zo dicht mogelijk op elkaar te pakken, wat waarschijnlijk beter zou lukken als er geen kerkbanken in de weg zouden staan. Het proces van "in elkaar stouwen " wordt perfect uitgevoerd, zoals dat alleen in een gemeente in Wales mogelijk is.

Op de banken zitten de mensen dicht op elkaar, maar voor hen is nog plaats om een rij mensen te laten staan. Op de reeds dicht bezette banken is nog plaats voor een andere rij mensen die tussen de zittende mensen kunnen gaan staan. Zo wordt er van een bank een tribune van drie rijen gevormd en de ruimte die eigenlijk geschikt is voor één persoon wordt nu door drie personen benut. Maar wat geeft dat? Als zij maar kunnen luisteren! Het wordt buitengewoon warm in de kerk; alle ramen worden geopend en sommige worden helemaal verwijderd. Maar nog steeds dringen de mensen op om binnengelaten te worden en zij bezetten de gangpaden, de trappen en het portaal. Maar nog steeds staat er buiten een menigte mensen die naar binnen wil."

Wat zijn vertrek uit Caerphilly betreft, schreef hij:

"Nooit heb ik een korte tijd zo aangenaam mogen doorbrengen. De ark van God was er verschenen en (verwijzend naar zijn droom) het samenspel van tweehonderdveertig harpen mocht onder ons gehoord worden. Graag had ik er de rest van mijn dagen doorgebracht, maar door zaken die buiten mijn schuld lagen, werd mij dit niet vergund. Ik heb nog steeds veel broeders en zusters daar hartelijk lief en ik wens hen veel voorspoed toe. Ik hoop dat hun fouten noch de mijne in de dag des oordeels tegen ons gebruikt zullen worden. Dat wij zo ver gebracht mochten worden om onze zonden te belijden hier op aarde, waar een fontein van genade en vergiffenis geopend is."

Het breekpunt was dat de diakenen en gemeenteleden van Caerphilly gewoon waren de dingen in eigen hand te houden - een situatie waar Christmas Evans het absoluut niet mee eens was. Het schijnt dat er een zekere weerstand is geweest om hem de plaats te geven die hem, Bijbels gezien, toekwam.

VERBONDSVERNIEUWING

Op een reis in het Caerphilly-gebergte van Tongwynlais dacht hij ernstig na over zijn eventuele vertrek uit Caerphilly. Een geest des gebeds daalde op hem neer. Hij zegt hierover:

"Ik weende uren aan een stuk en smeekte Jezus Christus....Terwijl ik in de bergen was ervoer ik diep de nabijheid van Christus, ik voelde dat Hij heel dicht bij was."

In deze tijd maakte hij een plechtig verbond (dat hij later, toen hij in Cardiff was, uitschreef). Onder anderen waren dit zijn begeerten:

"1. Verleen mij de gunst om naar Uw wil geleid te worden, door het onderwijs van Uw voorzienigheid en woord; dat mijn eigen persoonlijke wensen ingegeven mogen worden door Uw Geest; om wille van Uw oneindig kostbaar bloed. Amen - C.E.

4. Bewaar mij er voor om vertrapt te worden onder de trotse voet van diakenen of leden, om wille van Uw goedheid, o Heere. Amen.- C.E.

5. Verleen mij genadiglijk de onschatbare gunst om, als een middel in Uw hand, zondaren tot U te brengen en om Uw volk te stichten, waar U mij ook heen zendt; terwille van Uw Naam. Amen - C.E.

9. Koestert U mij onder de schaduw van Uw ontferming, die alleen in het kennen van mijn eigen zwakheid ervaren kan worden, en Uw grenzeloze macht om de aangevochtenen te hulp te komen. Amen - C.E.

10. Neem mijn duizendvoudige dank aan dat Gij mij tot hier toe niet van voor Uw aangezicht hebt verworpen als een uitgedoofde ster of als een vat waarin Gij geen behagen scheidt, en bewaar mij er voor om, als ik niet meer bruikbaar ben, nog voort te leven. Amen. - C.E.

U zij de dank, dat Gij mij niet als een prooi in de muil mijner vijanden hebt overgegeven."

Toen hij in Cardiff kwam zei hij dat hij zich "voelde als een koopman, die zijn schepen goed verzekerd had, en dus niets te verliezen had; want ik had mijzelf aan Jezus, de Middelaar van het nieuwe verbond, toevertrouwd, voor tijd en eeuwigheid

beide."

Maar in Cardiff wachtten hem grote moeilijkheden. De vorige dominee had, door onzedelijk gedrag, zowel zichzelf als de hele kerk in opspraak gebracht. Toch bleef hij, vreemd genoeg, in de stad wonen en de kerkdiensten bijwonen. Christmas Evans, die met de gave des onderscheids was gezegend, kwam al gauw tot de conclusie dat deze man geen genade kende en hij kon geen enkel teken van berouw zien. Er waren mensen die hem erg hard in zijn oordeel vonden, maar in de vreze Gods, bleef hij bij zijn standpunt en de daarop volgende jaren bleken hem in het gelijk te stellen. Terwijl hij in Cardiff was had hij meer tijd en hij begon, hoewel zijn gezichtsvermogen zeer slecht was, een prekenbundel voor de pers voor te bereiden.

In verband met deze prekenbundel bad hij:

"Laat de preken, die ik wil uitgeven, niet tot mijn, maar tot Uw eer zijn. Ik draag ze aan U op. Als er iets in is dat tot Uw eer is en tot uitbreiding van Uw koninkrijk kan dienen, wilt U er dan Zelf zorg voor dragen dat de mensen ze lezen. Als dat niet het geval mocht zijn, laat ze dan vergaan, zoals een druppel aan de emmer in de verschroeiende hitte van Afrika.

O, geef dat er een druppel van dat water, dat Gij alleen geven kunt en dat een fontein van eeuwig leven is, door al mijn preken mag vloeien.

Ik kom tot U, Heere, om Uw raad of ik wel of niet door moet gaan met dit werk. Is het een taak die Gij mij opdraagt of is het een dwaas, nutteloos idee van mijzelf? Ik vraag U, om Uws naams wil, om Uw leiding. Mijn gezichtsvermogen wordt minder. Laat ik het mezelf niet moeilijk maken door een werk op mij te nemen dat Gij niet zult zegenen en dat in vergetelheid begraven zal worden. Als Gij, in Uw voorzienigheid, de deuren niet voor mij opent (en Gij hebt de sleutels van het huis van David), dat ik dan mensen mag vinden die mij in staat zullen stellen de bundel uit te geven zonder tot schulden of ongenade te vervallen.

Als Gij, de grote Herder der schapen, mij niet wilt bekwamen om het ware evangelie uit te dragen, niet alleen zonder fouten, maar ook met de smaak en zalving, die de werken van Bunyan en de liederen van Williams (die Gij waarschijnlijk zult zegenen zolang er een kerk in Wales is) kenmerken, als zij niet zullen dienen tot Uw eer en de stichting van Uw volk en de bekering van zondaren, laat mij dan het werk neerleggen. Als Gij het onder Uw leiding en zorg wilt nemen, geef mij dan de kracht om het werk te volbrengen. Gij weet, Heere, dat ik mijn onbeduidendheid gevoel om deze taak te volbrengen en mijn absolute onwaardigheid om U zelfs maar deze gunst te vragen, maar ik kan mijzelf niet bedwingen om U deze smekingen voor te leggen. Daarom bid ik U, in naam van Uw oneindige goedheid, naar Uw Woord tot Uw volk gesproken, verhoor mijn gebed. Amen".

In deze tijd werden ook een aantal liederen van hem uitgegeven. Lieder met grote diepgang, gedicht op het fundament van levende godzaligheid.

Steeds vaker nu trok hij zich terug in gemeenschap met God; bijna de hele dag en gedeelten van de nacht bracht hij door in gebed. Verwijderd van zijn bekenden en steeds meer de ongemakken van de oude dag ervarend, kreeg hij steeds meer behoefte aan de binnenkamer. Toch werden er, gedurende de bijna vier jaar dat hij in Cardiff verbleef, tachtig mensen aan de gemeente toegevoegd.

Net als George Whitefield hield Christmas Evans dezelfde preek verscheidene keren. Zijn preek over 1 Tim. 3:16 hield hij meer dan eens: "En buiten alle twijfel, de

verborgenheid der godzaligheid is groot: God is geopenbaard in het vlees, is gerechtvaardigd in de Geest, is gezien van de engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid."

Tijdens zijn bediening in Cardiff hoorde zijn biograaf, Rhys Stephen, hem over deze tekst preken in Tredegar (ergens in het jaar 1830) en hij zegt: "Hoewel ik slechts een zwakke herinnering heb aan al de preken die ik ooit gehoord heb, zal ik deze buitengewone preek altijd blijven onthouden. Deze preek staat door zijn oratorische hoogte onder al zijn andere geweldige preken apart."

Maar nog altijd waren daar de moeilijkheden.

Helaas waren er twee of drie rijke mannen en vrouwen die een doom in het vlees van de dominee vormden. De kerken in Anglesey hadden voor democratie gevochten en andere kerken, door heel Wales, sloten zich in hun strijd aan. Zij kwamen er al spoedig achter dat zij hierdoor niet de echte Nieuw Testamentische onafhankelijkheid verwierven, maar dat de kerkregering tenslotte werd overgenomen door een kleine groep rijken in de gemeente. Daarom bad hij in deze tijd: "Ik wil mij bergen onder de schaduw van Uw vleugelen. Verberg mij in het midden van Uw tent tegen lasterpraat."

Hoewel hij verscheidene uitnodigingen van andere gemeenten had gekregen werd er op een vergadering van het Genootschap in 1832 besloten dat hij naar Caernarfon zou gaan. De hartelijke ontvangst die hem ten deel viel op de Geootschapsbijeenkomst droeg veel bij aan zijn bemoediging en al het mogelijke werd in het werk gesteld om hem te bemoedigen en te eren. Toch werd er van hem verteld dat, met uitzondering van een enkele keer, zijn prediking niet meer de autoriteit en kracht had van vroeger. Een paar van zijn vrienden uit Liverpool gaven hem een sjees cadeau. Vanaf die tijd reisde hij altijd per sjees. Hij keerde terug naar Cardiff, hield daar zijn laatste preek, en met zijn oude paard nu voor de sjees gespannen, ging hij op weg naar Caernarfon, om daar de avond van zijn leven door te brengen.

Kort voordat hij Cardiff verliet, gaf hij, terugkijkend op een interessant en gebeurtenisvol leven, een wat vreemde, typische samenvatting daarvan.

"Het lijkt mij toe dat het nog pas gisteren was dat ik, samen met mijn vrouw, op een koude dag met veel sneeuw, naar Anglesey ging. "Ik zal u gedenken uit het land der Jordaan en Hermon en het klein gebergte". Ik herinner mij de gevechten die ik daar te leveren had; de kracht van het gebed en de preken die ik daar hield; het zwaard, de pijl en boog, het schild en de beukelaar, op de velden van Brynsiencyn en Llangefni; de krijgsgevangenen die daar werden gemaakt, en de wapens en ammunitie van de vijand die daar in handen viel van het leger van Immanuël. Ik herinner mij de marsliederen die wij zongen als wij van en naar het slagveld trokken. Met gemengde gevoelens denk ik aan die uitstekende officieren die de onoverwinnelijke heerscharen van de Methodisten in die dagen aanvoerden, in Anglesey en Carnarvonshire, niemand minder dan de geweldige Robert Roberts van Llanllyfni, Evan Richards, de schone zanger van Carnarvon en de zeer begaafde John Jones van Edeyrn; zij allen zijn nu echter gepensioneerd en ik, die de veldslagen van Kopenhagen en Waterloo in Glamorganshire gestreden heb, sta nog in het veld. De van ver weg klinkende echo's van onze marsliederen, in Llyn en Anglesey, klinken nog in mijn oren en ik heb een zwartboek, waarin met een pen van ijzer en lood de namen zijn gegraveerd van de verraders; en de namen van hen die na de slag niet terugkeerden staan in rode inkt, dat

uit de rots van Golgótha vloeit, geschreven in het boek van de "witte keursteen en de nieuwe naam".

Sinds ik mij terugtrok uit de bevelvoering in Anglesey heb ik slagvelden opgezocht die behoefte hadden aan een oude veldmaarschalk, die wist hoe hij met Gods hulp het zwaard en de boog moest hanteren. Ik nam deel aan de oorlogen in Caerphilly en onder de machtige arm van de God van Jacob werden tweehonderdenveertig krijgsgevangenen gemaakt en gevankelijk weggevoerd onder de banier van Immanuël, en in de loop van een tweejarige campagne werden zij als krachtige helden ingelijfd in Zijn leger. Daarna ging de oude veldmaarschalk naar Cardiff, waar het leger in groot gevaar verkeerde, doordat zijn leider was neergeschoten door Diabolos. De Goddelijke kracht, waarop de oude veldmaarschalk vertrouwt, maakte hier opnieuw vele krijgsgevangenen en ik verwacht dat ook zij uiteindelijk in het nieuwe leger zullen worden ingelijfd.

Sinds ik Anglesey, waar ik bijna veertig jaar gediend heb, verliet, is mijn plan om naar die plaatsen te gaan waar behoefte bestaat aan een ervaren maaier, een oude maaier en een oude krijger. Met opgewektheid ga ik daar heen zolang het leger en haar onderofficieren zich onderwerpen aan de wetten van de Koning en mij niet ongehoorzaam zijn en hun eigen wegen gaan in plaats van te luisteren naar hun superieur, die hun als een herder de weg wijst, zoals Evangelist de pelgrim de weg wees."

Hoofdstuk 17

CAERNARFON: DE LAATSTE DAGEN

Wie zal er aan twijfelen dat Christmas Evans met gretigheid de mogelijkheid aangreep om terug te keren naar het noorden? Caernarfon en Anglesey lagen vlakbij elkaar; hij hoefde de Straat van Menai maar over te steken om weer in Anglesey te zijn, de plaats waar hij zo veel beproevingen en uitredingen had meegemaakt. Hoewel hij intussen zo veel meegemaakt had, was hij toch maar zes jaar weggeweest.

De terugkeer naar zijn oude omgeving veroorzaakte overal vreugde. (Een typische trek van het godsdienstig leven in Wales was in die tijd een bijna niet te geloven genegenheid voor oude dominees.)

De eerste zondag bracht een grote menigte op de been, veel meer dan de kerk kon bevatten. Buiten het kerkgebouw was de gemeente vele malen groter dan binnen, zodat de nieuwe dominee zijn plaats in het raamkozijn innam, waar vandaan hij zijn vele toehoorders kon toespreken. De grote opwinding over zijn terugkeer hield aan. Zowel op de dag des Heeren als door de week kwamen grote aantallen mensen samen om hem te horen. In de stad zelf werd hij, zowel door de officiële als door de vrije kerken, met zeer veel respect behandeld.

De omstandigheden op zich waren echter niet zo gunstig - de kerk was klein en allerlei geruzie en twistgesprekken drukten zwaar op de kerk; en zoals natuurlijk gebruikelijk: een niet weg te cijferen schuldenlast.

De oude stad Caernarfon was zeer geschikt om het rijke voorstellingsvermogen in zijn preken te inspireren: het kasteel; de gevaarlijke kust; de nieuwe, acht kilometer verder gelegen brug over de Menai, die juist in 1826 door Telford gebouwd was; de ruige schoonheid van het landschap. Hij kon zelfs de vuurtoren aan de kust gebruiken:

"Door een man die vuurtorenwachter was tussen Anglesey en Ierland, werd mij eens verteld dat er op donkere, stormachtige nachten, duizenden vogels, die de weg zijn kwijtgeraakt en op zoek zijn naar beschutting, zich doodvliegen tegen de vuurtoren. De volgende morgen liggen zij dood aan de voet van de vuurtoren. Zo is het ook met vele zielen, die, voordat de nacht aanbreekt, geen schuilplaats kunnen vinden in de takken van de grote boom. Voortgedreven door de storm des doods vliegen zij zich te pletter tegen de grote vuurtoren van de Wet van Sinaï, waar zij tevergeefs een schuilplaats zoeken."

Soms werd er stilgestaan bij de verschrikkingen van een schipbreuk. Er wordt verteld dat hij op zeker moment een schipbreuk zo dramatisch beschreef dat zijn hoorders zich bijna inbeeldden dat zij zelf in de diepte verzonken - de hulpeloosheid van het zinkende schip, de zondaar, dan de reddingsboot, de redding en verlossing in Christus. Nadat hij zich in Caernarfon had gevestigd, preekte hij vaak op maandelijkse bijeenkomsten in het district en verscheidene malen op de bijeenkomsten van het Genootschap, zelfs in het zuiden.

Hij nam enthousiast deel aan de geheelonthouders beweging en hij vond ook nog tijd om "Lessen voor de eindtijd" te schrijven.

Aan het einde van zijn eerste jaar in Caernarfon schreef hij:

Ik heb veel reden om God te danken voor Zijn, in deze plaats getoonde genade. In vergelijking met twaalf maanden geleden zijn veel zaken ten goede gekeerd. Toen was het een verlaten wildernis, ja, een woonplaats der duivelen."

Maar hij gaat verder:

"O, wat is het moeilijk om een vervallen zaak weer op te richten, want Satan heeft een dubbel voordeel in deze stad. Door de immoraliteit van de professoren brengt hij schande en van daaruit doet hij al het mogelijke om de godsdienst in diskrediet te brengen."

Zijn laatste jaren waren gelukkig. Hij was in staat om de plaatsen waar hij vroeger met zo veel vrucht gearbeid had, weer opnieuw te bezoeken. Spoedig na zijn terugkeer naar het noorden vond er een vergadering van het Genootschap plaats te Llangefni, op een veld vlakbij het huisje in Cildwrn. Opnieuw stond hij op de geheiligde plaats. De hele omgeving liep uit om de oude patriarch weer te zien. En de prediker bleek nog steeds dezelfde te zijn.

Door zijn hoge leeftijd gerijpt, bracht hij zelfs een nog rijkere boodschap. Het was de oude Christmas Evans. Oude herinneringen werden opgehaald; oude wonden werden geheeld; en de oude liefde tot hun oude herder en vader in Christus werd weer aangewakkerd. Bejaarde mannen en vrouwen brachten de tijd in herinnering toen hij voor het eerst naar het eiland gekomen was en de wonderlijke verandering die toen had plaatsgevonden.

Om tien uur in de morgen preekte hij; overal van het eiland kwamen de mensen naar hem toe en toen de teksten en preken uit de voorbije dagen weer te binnen werden gebracht en de wonderen van Gods vrije genade werden verhaald, herleefde het verleden.

Toen hij opstond om te preken ging er een beroering door de verzamelde menigte heen. Nadat er een vers gezongen was, kondigde hij zijn tekst aan: "Alzo zal ik tot de koning ingaan, hetwelk niet naar de wet is. Wanneer ik dan omkom, zo kom ik om". Hij had een korte inleiding en toen hij zijn tekst ging ontvouwen liet hij zijn emoties de vrije loop.

Hij begon:

"Ik ben blij en dankbaar dat ik opnieuw het voorrecht gekregen heb om het land mijner gebeden te bezoeken. Ik heb dezelfde schatkist van vroeger meegebracht en de kist bevat nog steeds dezelfde schat: het geslachte Lam."

Vervolgens preekte hij als in zijn beste dagen van weleer. Toen hij aan het einde van zijn preek kwam, verwees hij naar zijn eigen verleden in Anglesey en hij herinnerde aan welbekende predikanten die inmiddels de eeuwige rust waren ingegaan. Toen hij zijn hoorders wees op de mogelijkheid dat zij zijn aangezicht niet meer zouden zien, vloeiden de tranen rijkelijk. Dit moet zeker de gelegenheid geweest zijn dat de welbekende John Elias, drie meter van het platform gezeten, overvloedig weende. Het moet deze gelegenheid geweest zijn, toen hij wat herinneringen aan het verleden ophaalde, dat hij tot grote verwondering kwam over Gods trouw in zijn leven.

"Ik moet denken aan 's Heeren goedheid mij bewezen al de tijd dat ik in mijn onwaardigheid deze bediening heb mogen vervullen. Nu, op mijn oude dag, zie ik het werk mijner handen gelukkig voortgaan, waardoor ik mag geloven dat ik, in zekere zin, tot zegen voor de kerk heb mogen zijn. Hoe licht had dat anders kunnen zijn en zou ik een last, of zelfs een vloek voor de kerk hebben kunnen zijn, zodat men gewenst zou hebben dat ik maar beter kon sterven om niet langer de voortgang van het Evangelie in de weg te staan. God zij gedankt dat dit niet het geval is geweest! Hoewel ik niet beter verdiend heb, verkeer ik in het land der genade, naar Gods genadig handelen over Zijn volk. Mijn weg door de vallei, de vele gevaren en de rand van de afgrond, waarop ik zo menigmaal gestaan heb, schieten mij te binnen.

En ik moet denken aan de velen die in de dood verzonken zijn en aan de verachtering van de genade van anderen door een zondige levenswandel en aan hun graf in Kibroth

Thava; de graven van onmatig verlangen, te samen met de verdorring, de zwakheid en de onvruchtbaarheid van sommigen, die in het geheim God hebben verlaten en wandelen op de verborgen wegen, die tenslotte tot afval leiden."

Maar door de schulden die op de kerk rustten en de armoede van de mensen was het anderzijds moeilijk werken in Caernarfon. Toen Christmas Evans in Caernarfon kwam bedroeg de schuld 800 pond en hoewel de helft nu was afgelost, hing toch de rest als een molensteen om hun hals. En de dag dat ook de rest afgelost moest worden naderde snel. En zo viel de hele last opnieuw op de schouders van de predikant. Was het mogelijk dat hij, op zijn ver gevorderde leeftijd opnieuw een "bedeltocht" zou ondernemen? Er bleek geen andere oplossing te zijn. Hij moest gaan. En zo was het slotbedrijf in harmonie met de dagen van weleer, toen hij keer op keer zijn "bedeltochten" moest ondernemen.

Hoofdstuk 18

GA VOORT

Wij komen nu aan Christmas Evans laatste tocht om overal te gaan preken - opnieuw om geld in te zamelen voor een armlastige kerk. Er rustte nog steeds een schuld van 400 pond op zijn eigen kerk in Caernarfon, en de mensen waren arm. Dus vertrok de oude man opnieuw naar het zuiden om een poging te doen geld in te zamelen. Het was april 1838 dat hij op weg ging, samen met zijn vrouw en een jonge predikant, John Hughes genaamd Voordat hij op weg ging zond hij een ontroerende rondzendbrief naar Gods volk in het zuiden van Wales:

"De lengte van het leven is in mijn geval met dertien jaar overschreden en ik verkeer in grote aanvechting. Ik neem mij voor mijzelf voor deze zaak op te offeren en ik ben bang dat ik op deze reis zal sterven. O broeders bidt voor mij om bescherming op de reis, om kracht en gezondheid om jullie allen nog eenmaal vaarwel te kunnen zeggen. Bidt dat des Heeren aanschijn over mij moge lichten als ik zal preken; bidt om de glorie van Zijn naam en dat Zijn sleutel de harten van de mensen moge openen om aan Zijn dienst bij te dragen. O, help ons, broeders. Dit is mijn laatste offer in dienst van mijn Heiland."

Het bleek inderdaad zijn laatste reis te zijn; hij stierf zonder naar huis terug te keren. Maar wat een rondreis was er opgezet. Zelfs voor een jonge man, in de kracht van zijn leven, zou het nog een zware tocht zijn. Een bijna eindeloze lijst van namen van stadjes en dorpen, met data en tijden waarop hij er moest preken.

Overal waar hij kwam werd hij met vreugde ontvangen; misschien was hij wel nooit zo geliefd geweest als juist nu. Waar hij ook preekte, overal drong een dichte menigte reeds uren van te voren het kerkgebouw binnen en zeer velen waren gedwongen om buiten te blijven staan omdat er binnen geen plaats meer was. Het geld begon binnen te stromen.

Hij bereikte Monmouthshire waar hij voor het Genootschap van het graafschap een opmerkelijke preek hield over de tekst: "Door genade zijt gij zalig geworden". Maar de inspanning was te veel voor hem geweest en hij moest een week lang te bed blijven. Liefhebbende vrienden deden al het mogelijke om het hem naar de zin te maken. Gedurende deze tijd was hij erg helder en hij hield ervan om over het evangelie te spreken, vooral over de zaligheid van iedere gelovige:

"Dit is het evangelie", zei hij: "Hij die gelooft zal behouden worden." Omdat deze uitspraak waar is betekent dit dat iedere gelovige behouden zal worden. Als de grote tegenstander op de laatste dag een enkele ziel zou kunnen vinden die wel geloofd heeft, maar niet behouden zou zijn, dan zou hij die ziel aan de Rechter en de ganse grote vergadering voorhouden en zeggen: "Het evangelie is niet waar". Hij zou die verloren gegane gelovige meenemen naar alle streken van de hel en hem in triomf laten zien aan alle duivels en verdoemden. Maar dat zal nooit, nooit, nooit gebeuren!"

Toen hij aan het eind van de week enigszins hersteld was verliet hij Tredegar en ging, al predikend, naar Caerphilly, Cardiff, Cowbridge, Bridgend en Neath. Op zaterdag, 14 juli bereikte hij Swansea. De volgende dag preekte hij twee keer ("als een seraphijn", zoals een van zijn hoorders opmerkte), 's morgens over de verloren zoon en 's avonds over: "Ik schaam mij het evangelie van Christus niet".

Hij logeerde bij een blinde predikant, Daniel Davies.

Op maandagavond preekte hij (in het Engels) over de tekst: "Beginnende bij Jeruzalem". Hij was erg zwak en voelde zich nooit helemaal gelukkig als hij in het Engels moest preken. Hij schijnt in het bijzonder bij deze gelegenheid erg veel moeite met zijn Engels gehad te hebben. Toch was zijn rede zeer schoon:

"Beginnende te Jeruzalem. Waarom te Jeruzalem? De apostelen moesten daar beginnen omdat de bewoners getuigen waren geweest van het leven en de dood van Christus; daar had hij gepredikt, wonderen verricht, daar was hij gekruisigd en opgestaan. Hier, op deze plaats van Zijn diepste vernedering, was Hij ook verhoogd. Hij was als een misdadiger gekruisigd, Hij moest nu, op dezelfde plaats verhoogd worden als Koning. Hier werden de eerstelingen van Zijn verrijzenis toegebracht."

Dit was de strekking van zijn preek:

"In Jeruzalem, Heere?"

"Ja".

"Waarom Heere? Dit zijn de mensen die U gekruisigd hebben. Tot hen kunnen we de boodschap toch niet brengen?"

"Ja, zeg het allen".

"Maar veronderstel dat we de man ontmoeten die uw handen en voeten aan het kruis genageld heeft, de man die uw zijde doorboord heeft of de man die u in het gezicht spuwde?"

"Predik het evangelie aan hen allen: vertel hen allen dat ik de Heiland ben; Ik ben voor een ieder dezelfde Heere, en rijk in genade voor een ieder die Mijn Naam aanroept".

Toen hij de preekstoel afkwam, hoorde men hem mompelen: "Dit is mijn laatste preek!" En hij bleek gelijk te hebben.

's Nachts werd hij erg ziek. De volgende dag ging hij nog verder terug en de dag daarop werd het nog erger.

Er werd een dokter geroepen. Donderdags herstelde hij echter enigszins en hij was zelfs in staat om een eindje in de tuin te wandelen. De nacht daarop ging hij echter weer achteruit.

Op vrijdagmorgen zei hij tot hen die om zijn bed heenstonden: "Ik ga jullie verlaten. Drieenvijftig jaar heb ik in het heiligdom gearbeid en het is mijn troost dat ik nooit zonder bloed in de schaal gearbeid heb", (een schitterende verwijzing naar het Paasoffer in Exodus). Het grote thema van zijn preken was: de enige troost in leven en in sterven, een schuilplaats te vinden onder het dierbare bloed van Christus.

Hij vervolgde:

"Broeders, predikt Christus aan de mensen".

Toen volgde zijn laatste getuigenis:

"Kijk naar mij. In mijzelf ben ik niets dan verlorenheid, maar in Christus heb ik de hemelse zaligheid verworven."

Toen herhaalde hij een vers van een geliefd Welsh gezang, dat vertaald ongeveer aldus luidt:

"Dit zo schone en heerlijk kleet, dat over mijn naakte ziel wordt geworpen, maakt dat ik niet langer hoef te beven als ik voor Uw troon verschijn".

Hij stierf, zoals hij geleefd had, vertrouwend op de gerechtigheid van Christus. Dan, alsof hij reeds al het aardse achter zich gelaten had, wuifde hij met de hand en riep uit: "VAARWEL, GA VOORT!"

Was hij in gedachte weer op reis over de eenzame bergen, alleen met zijn trouwe

pony? Of was het een ander moment uit zijn arbeidzaam leven, dat hem in zijn stervensuur bezig hield?

"Vaarwel, ga voort!" Maar nu was het een andere reis - van de aarde naar de hemel. Hij wendde het hoofd af en het leek wel alsof hij sliep. Maar het was een slaap waaruit hij hier op aarde nooit meer wakker zou worden. Het was 19 juli 1838. Zijn drieenzeventigste levensjaar en het vierenvijftigste van zijn bediening.

In heel Wales rouwde men om hem, in het bijzonder in zijn geliefde Anglesey. Er wordt verteld dat er nog nooit zo'n begrafenis in Swansea was geweest. Drommen mensen liepen huilend achter zijn baar en brachten hem, die een vader voor hen was geweest, naar zijn laatste rustplaats. "Weet gij niet, dat te dezen dage een vorst, ja een grote in Israël, gevallen is?"

De dood nam hem niet bij verrassing. Hij was gereed. Soms had hij sombere gedachten, maar de Heere toonde hem de heling daarvoor - niets in zichzelf, maar alles in Christus.

Dit was zijn getuigenis:

"Als ik mijzelf overgeef aan gedachtespiegelingen over mijn eigen zonde en als ik de toppen van donkere bergen van ziekte zie en als ik beef bij de gedachten aan de verschrikkingen van het graf, dan straalt een eeuwige, oneindige goedheid uit de Bijbel mij tegemoet.

Een goedheid die helderder schijnt dan de vuurkolom in het verleden. Het is als de glimlach van de eeuwige Koning vanaf Zijn genadetroon. Goddelijke liefde, de verdiensten van Christus, de rijkdom van genade zijn hierin alle aanwezig en zij stellen mij gerust en ik luister naar de zachte stem die deze rij volgt totdat ik mij uitgetild voel boven de wanhoopsgrot in de donkere bergen en ik weer op mijn voeten gesteld word."

NAWOORD

In de eerste helft van deze eeuw werd er een interessante prent gepubliceerd. De prent vertoont de portretten van 75 mannen: allen predikanten, allen Baptist en allen beroemd. Men kan zich voorstellen dat de prent als ondertitel meekreeg: "Herinnering aan Baptisten predikanten".

In veel Victoriaanse huizen hing hij aan de muur en er werd met bewondering naar gekeken. (De prent is niet zolang geleden opnieuw uitgegeven door "The Sword and Trowel").

Daar staan zij dan: om te beginnen Kiffin, Knollys, Keach en Bunyan; dan de Stennetts; Dr Gill (de ereplaats in het centrum) en vervolgens Swain, Medley, Abraham Booth, Carey, Ryland; recht daaronder Gadsby. En wat wantrouwend kijkend staat Christmas Evans, ingeklemd tussen twee doctors in de godgeleerdheid.

Wij nemen aan dat de prent is bedoeld om de mensen, die in de tijd dat de prent werd uitgegeven leefden, de meest bekende en geëerde predikanten in herinnering te brengen. En de eenogige prediker van Wales verdient daar zeker een plaats in. Ongetwijfeld zijn er geweest die, intellectueel gezien, meer begaafd waren dan hij en dat er waren die beter konden schrijven dan hij; maar zeker is dat er niemand meer geliefd was dan hij en dat er niemand gevonden kan worden die bereid was zijn eigen leven zo op te offeren voor de zaak van Christus dan hij.

David Rhys Stephen, zijn biograaf, die op zijn begrafenis preekte, zei van hem:

"Hij had een hart dat van liefde voor God en mensen trilde. Voor de Allerhoogste betoonde hij zich altijd vol eerbied en nederig. Hij was een man, die de Heere God van hemel en aarde vreesde. Zijn hele leven lang, wandelde hij voor Zijn aangezicht in grote nederigheid. Hij had een diepe bevindelijke kennis van de vreselijke staat van onze verlorenheid en van onze schuld tegenover God. Met vrees en eerbied onderwierp hij zich aan die God. Dit bracht met zich mee dat de prediker het Woord met diepe, voorbeeldige en indrukwekkende ernst predikte. De liefde tot zijn medemensen kwam uit in zijn toewijding tot de dienst aan zijn land en tot de stichting van Gods kerk daarin."

Het is moeilijk om de grootheid van een predikant te meten. Welke maatstaf moeten wij daar voor aanleggen? Maar als wij de maatstaf hanteren van gezonde leerstellingen, oratorische gaven, de vele mensen die hij trok en de zegen die met zijn bediening samenging, dan was Christmas Evans zeker niet de minste onder de broeders.

Lange tijd is hij vergeten en zo men zich hem al herinnerde dan was het om zijn eigenaardigheid. Maar hij was zowel een begenadigd als een werkelijk groot man. In zijn eigen ogen was dat natuurlijk heel anders: net als Paulus was hij in zijn eigen waarneming de minste van allen.

Natuurlijk kunnen wij heel wat van zijn leven leren:

1. De prediking, die God altijd heeft willen zegenen, is het evangelie dat Christmas Evans predikte. De oude theologie van zonde en genade: "Ik wens niets anders onder U te weten dan Jezus Christus en dien gekruisigd".
2. In Zijn soevereiniteit verkiest God Zelf mannen, Hij bekwaamt en gebruikt hen. Zij zijn allen verschillend en zij moeten niet geïmiteerd worden, in het bijzonder hun eigenaardigheden niet. Er is veel schade aangebracht door mensen die Christmas Evans wilde nappen.

3. De beste mensen zijn slechts mensen op hun best.
4. Wat een wonderbaarlijk voorbeeld in nederigheid en zelfverloochening heeft Christmas Evans ons nagelaten - geen opoffering was hem te groot voor zijn geliefde Heere en Meester.
5. Alleen de goddelijke kracht, waarin Christmas Evans preekte, kan ook nu herleving brengen. Niets anders kan dat!

"Ziedaar, Lazarus liggend in het graf, opgesloten in de slaap des doods. Hoe zou hij weer tot leven gebracht kunnen worden? Hoe zou hij uit de dood teruggeroepen kunnen worden? Wie zou de steen van het graf kunnen afwentelen?"

Eerst kwam er iemand die het koude graf inging met dekens en zout om hem in te wrijven met de warme omslagdoeken van de plicht, om een beroep op zijn wil te doen, om hem te vertellen dat als hij maar zou willen hij ook zou kunnen. Door de koude, onbeweeglijke ledematen warm te wrijven denk hij er weer warmte in te brengen; en als hij dan terugkomt gaat hij op een afstand staan kijken en zegt tot de omstanders: "Zie je hem nog niet bewegen? Zijn dat geen tekenen van leven die ik daar zie? Hij beweegt toch?" Maar neen, hij ligt zeer stil en er is geen enkele beweging. Hoe zou dat ook kunnen? Hoe zou de man ook maar iets kunnen voelen van morele verplichtingen? Want de man is dood.

Wanhopig gaf de eerste man het tenslotte op. Hij had gefaald.

Toen kwam de tweede eraan, net zo zeker als de eerste was geweest. "Ik dacht al dat het jou niet zou lukken", zei hij sarcastisch. "Maar kijk eens goed naar mij, dan zal je eens wat zien. Jij weet nog niet hoe je zoiets aanpakt. Je behandeling was veel te zoetsappig". En hij ging met een gesel het graf in. Met veel eigendunk zei hij: "De man kan alleen maar tot leven gebracht worden door een strenge, stevige behandeling. Ik zal het hem eens goed laten voelen." En in een snelle opeenvolging diende hij hem vervolgens hevige slagen toe, de scherpe bedreigingen van de wet en het oordeel en zijn toekomstige verdoemenis. Toen trok ook hij zich een eindje terug. "Wordt hij nog niet wakker?", zei hij. "Zie je hem nog niet bewegen?"

Maar neen. De man was nog net zo dood als voordat de man met zijn gesel hem had behandeld. Want de man was dood.

"Ah", zei een derde persoon, toen hij met het hoofd in de nek naar vorenkwam, "Ik bezit wonderbaarlijke kracht. Jullie met je warmwrijven en geselen, jullie kunnen er niets van. Jullie hebben niets, maar ik heb een paar dingen die van vitaal belang zijn". Hij liep naar voren en maakte een elektrische batterij aan het dode lichaam vast en toen maakte hij op een fluit, die hij in zijn hand hield, zulke mooie muziek dat allen die stonden te luisteren er door bekoord werden. Of het nu door de batterij of de muziek kwam was niet helemaal duidelijk.

"Ziedaar", zei hij, "wat de beschaving van opvoeding en cultuur te weeg kan brengen!" En inderdaad, dat was duidelijk, want het haar van de dode man gaat recht overeind staan, het licht in zijn ogen keert terug, en kijk nu toch eens! Hij komt overeind en doet zowaar een paar passen in het graf. Ach, maar dan is het allemaal voorbij, het was niets anders dan alleen maar de elektriciteit van de batterij, en hij zinkt weer op de vloer van het graf ineen. Want de man is dood.

En toen allen met wanhoop vervuld waren, toen stond daar plotseling Iemand anders bij de ingang van het graf; maar Hij was de Heere en de Gever van het leven en terwijl

Hij daar stond, zei Hij: "Gij Geest, kom aan van de vier winden en blaas in deze gedode, opdat hij levend worde. Christus heeft u het leven gegeven. Ontwaakt gij die slaapt!"

En de man stond op; hij schudde de lijkwade van zich af; wat hij nodig had, had hij nu gekregen - leven!

Leven is het enige geneesmiddel tegen de dood. Niet de voorschriften van de plicht! Niet de bedreigingen van straf en verdoemenis! Niet de kunst van beschaving en opvoeding ! Maar nieuw, geestelijk, Goddelijk leven."